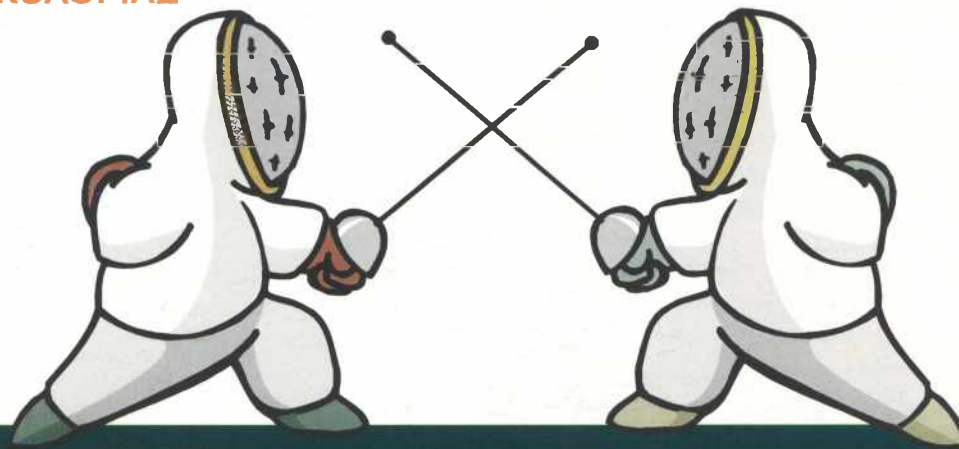

ΤΗΣ ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

**ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ
ΠΟΛΙΤΩΝ**
ΤΗΣ ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Τρίμηνο Περιοδικό

Εκδότης
Μιχάλης Μοδινός
Ροστοβίου 37, Αθήνα 115 26

ΓΡΑΦΟΥΝ

Ανδρέας Παππάς
Θεματικές Συνδιασκέψεις ΠΑΣΟΚ:
ποιοι, πώς, γιατί
Μιχάλης Μοδινός
Μια νέα πολιτική θεματική
Χρήστος Πρωτόπαπας
Το ΠΑΣΟΚ, ο εκσυγχρονισμός και η αριστερά
Ζαχαρίας Ζούπης
Πέντε παρατηρήσεις και μια... πρόκληση
Νίκος Μπίστης
Σκέψεις για την πορεία του εκσυγχρονιστικού
εγχειρήματος
Γιάννης Καλογήρου
Από τη συμπάραταξη στην επανίδρυση:
Μυροϊνή Ζορμπά
Και πάλι για τον πολιτισμό
Νίκος Ράπτης
Νέο κλίμα, παλιά προβλήματα
Δημήτρης Οικονόμου
Τρεις κύκλοι απουδών
στο ελληνικό πανεπιστήμιο
Γιάννης Τούντας
Η μεταρρύθμιση στην υγεία
Ναπολέον Μαραβέγιας
Για μια αποτελεσματική πολιτική
αγροτικής ανάπτυξης
Κώστας Μπιτζάνης
Περί κοινωνικής εταιρικής ευθύνης
Νίκος Μαραντζίδης, Νίκος Ράπτης
Ανήκουν τα κόμματα στα μέλη τους;

Πολιτική ρήξεων

Παρά την ένταξη στην ΟΝΕ, φαίνεται ότι το εκσυγχρονιστικό εγχείρημα έχει μακρύ δρόμο να διανύσει ακόμα στη χώρα μας. Κάτι τα φαινόμενα σκοταδισμού, ξενοφοβίας και λαϊκισμού, τα οποία δεόντως εκμεταλλεύεται και αναπαράγει σε διευρυμένη εκδοχή ο κ. Χριστόδουλος, κάτι ο εθναμυντορισμός και ο αναδελφισμός που βλέπουν παντού «εχθρούς» και επιβουλές, κάτι η προσκόλληση στην πεπατημένη, συντελούν ώστε το παραγόμενο εκσυγχρονιστικό έργο να μην είναι ορατό παρά μόνο σε συγκεκριμένους τομείς. Κι όμως, η Ελλάδα δεν είναι μόνη στον κόσμο, κάτι που έρχονται συχνά να μας το υπενθυμίσουν (αν υποθέσουμε ότι χρήζει υπενθύμισης) κρίσεις όπως αυτή του πετρελαίου, που δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στην οικονομία μας. Απέναντι σε τέτοιες «έξωθεν» κρίσεις, η κυβέρνηση –όπως, άλλωστε, και όλες οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις– δείχνει εν πολλοίς απροετοίμαστη και αμήχανη.

Εις πείσμα πάντως όλων αυτών που δίνουν μάχες οπισθοφυλακών, υπερασπίζοντας κατά κανόνα απλώς τα κάθε λογής κεκτημένα τους, ο Κώστας Σημίτης και ένα μεγάλο τμήμα του ΠΑΣΟΚ δείχνουν αποφασισμένοι να προχωρήσουν με αποφασιστικότερα βήματα. Δεν πρόκειται μόνο για την παιδεία, την υγεία, την απασχόληση και το περιβάλλον, όπου απαιτούνται επειγόντως παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες, αλλά για μια συνολική αλλαγή νοοτροπιών, πρακτικών και στοχεύσεων, που αφορά όλα τα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας και εκτείνεται σε όλα τα πεδία δράσης. Η πρόσφατη ναυτική τραγωδία της Πάρου, άλλωστε, αποτελεί –εκτός των άλλων– και οδυνηρή υπενθύμιση του πόσο μακριές και δύσβατες είναι ο δρόμος για τον εκσυγχρονισμό όχι μόνο των δομών και των λειτουργιών αλλά και των νοοτροπιών και των αντιλήψεων στην ελληνική κοινωνία.

Στον δύσκολο αυτό δρόμο, το ΠΑΣΟΚ έχει ανάγκη από πλατιές συμμαχίες, ικανές να οδηγήσουν τελικώς σε έναν νέο κοινωνικό και πολιτικό συνασπισμό εξουσίας. Ωστόσο, παρά την πανθομολογούμενη αυτή απαίτηση, οι αντιστάσεις και οι αδράνειες στο εσωτερικό του κυβερνώντος κόμματος και υπαρκτές είναι, και ορατές δια γυμνού (πολιτικού) οφθαλμού.

Η Πρωτοβουλία, από την πρώτη στιγμή της ίδρυσής της, είδε θετικά και στήριξε τη λεγόμενη «πορεία προς την επανίδρυση» του ΠΑΣΟΚ. Προωθώντας το διάλογο και τη συνεργασία με συγγενικές δυνάμεις στην ευρύτερη αριστερά, συμμετέχει παράλληλα στις Θεματικές Συνδιασκέψεις που οργανώνει το ΠΑΣΟΚ με ορίζοντα το συνέδριό του το 2002. Ο δρόμος προβλέπεται μακρύς, δύσκολος, ενίοτε ολισθηρός. Όμως, έτσι δεν συνέβαινε και δεν συμβαίνει πάντοτε με τους δρόμους που οδηγούν σε ρήξεις με το παρελθόν και σε ριζικούς μετασχηματισμούς;

Όσοι επιθυμούν να δηλώσουν την υποστήριξή τους ή τη συμμετοχή τους μπορούν να επικοινωνήσουν με την ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ: τηλ. 7487658, Fax 7485872, e-mail: protovul@hol.gr

Θεματικές Συνδιασκέψεις ΠΑΣΟΚ: ποιοι, πως, γιατί

Οι διαδικασίες για τις λεγόμενες θεματικές Συνδιασκέψεις του ΠΑΣΟΚ ξεκίνησαν ήδη. Πριν από τις καλοκαιρινές διακοπές, σε μια πρώτη συνάντηση όλων όσοι συμμετέχουν στις επιτροπές που θα τις οργανώσουν, ο Κ. Σημίτης έδωσε το στίγμα και ακιγράφησε την πορεία του όλου εγχειρήματος. Με την επάνοδο, τον Σεπτέμβριο, αναγγέλθηκε ήδη η διεξαγωγή της πρώτης Συνδιάσκεψης (κοινωνικό κράτος, απασχόληση, υγεία, κ.λπ.), και οι σχετικές διεργασίες βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη.

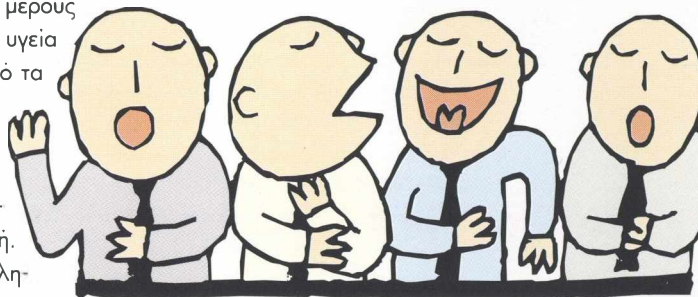
Είναι φανερό ότι το ΠΑΣΟΚ επέλεξε να προηγηθεί η συγκεκριμένη συνδιάσκεψη, επειδή στα θέματα αυτά αναπτύσσεται σήμερα ιδιαίτερη «κινητικότητα» εκ μέρους της κυβέρνησης. Άλλωστε, η υγεία και η απασχόληση είναι δύο από τα κατεξοχήν πεδία όπου η υπάρχουσα κατάσταση πραγμάτων δεν είναι ικανοποιητική, όπου η ανάγκη αλλαγών και μεταρρυθμίσεων προβάλλει επιτακτική.

Είναι προφανές ότι, παράλληλα με το στόχο της κομματικής ανασυγκρότησης και «επανάδρυσης», μέσω των συνδιασκέψεων επιδιώκεται να υπηρετηθούν και κυβερνητικές ανάγκες. Ασφαλώς κάτι τέτοιο δεν βοηθάει να γίνει η συζήτηση σε όσο βάθος θα θέλαμε, νηφάλια και αποστασιοποιημένα κατά το δυνατόν από την τρέχουσα πολιτική συγκυρία και τις ανάγκες της. Όλοι μας, όμως, γνωρίζουμε ότι στην πολιτική δεν υφίστανται «αποστειρωμένες» καταστάσεις. Υπάρχουν, πράγματι, περιπτώσεις που οι λεγόμενες συνθήκες εργαστηρίου δεν θα έβλαπταν, αφού θα επέτρεπαν να συζητηθεί κανείς την ουσία και τις βαθύτερες ρίζες και προεκτάσεις των προβλημάτων. Καλώς ή κακώς όμως (κατά τη γνώμη μου, άλλοτε καλώς και άλλοτε κακώς), στην πολιτική το *in vivo* τείνει πάντοτε να επικρατεί του *in vitro*.

Ας προσπαθήσουμε, λοιπόν, να μετατρέ-

του Ανδρέα Παππά

ψουμε το συγκεκριμένο μειονέκτημα (αν περί μειονεκτήματος πρόκειται) σε πλεονέκτημα. Με άλλα λόγια, ας προσπαθήσουμε να καταθέσουμε και να προωθήσουμε τις τυχόν καινοτόμες και ρηξικέλευθες απόψεις που διαθέτουμε (αν διαθέτουμε) σε συσχέτισμό με συγκεκριμένες πολιτικές που σήμερα προωθούνται. Ας προσπαθήσουμε να δείξουμε τι είναι εκσυγχρονιστικό, τι «εκσυγχρονιστικό» και τι απλώς αναχρονιστικό σε θέματα όπως η μεταρρύθμιση του ΕΣΥ ή οι αλλαγές στην απασχόληση και στο κοινωνικό κράτος, τα οποία και στον αφρό

της επικαιρότητας βρίσκονται και σε «ανοιχτές πηγές» της κοινωνίας ακουμπούν. Άλλωστε, ας μην ξεχνάμε κάτι στο οποίο εγώ τουλάχιστον επιμένω πάντοτε, ακόμη και με κίνδυνο να γίνω κουραστικός. Πέρα (και πάνω, ίσως) απ' όλα τα άλλα, οι Θεματικές Συνδιασκέψεις είναι μια διαδικασία και μια ευκαιρία αμοιβαίας γνωριμίας. Για όσους προέρχονται από την ανανεωτική αριστερά και την οικολογία το ΠΑΣΟΚ ήταν πάντοτε –και εξακολουθεί, σε μεγάλο βαθμό, να παραμένει– ένας «μεγάλος άγνωστος». Μπορεί ο τρόπος με τον οποίο ασκούσε την εξουσία να ήταν λίγο πολύ γνωστός, αλλά οι άνθρωποι που το αποτελούν, τα μέλη του και τα στελέχη του, ήταν και είναι εν πολλοίς *terra incognita*. Δεν εκθειάζω, ούτε ωραιοποιώ καταστάσεις. Απλώς υπαινίσσομαι ότι καμιά φορά οι γείτονές μας, οι άλλοι που κατοι-

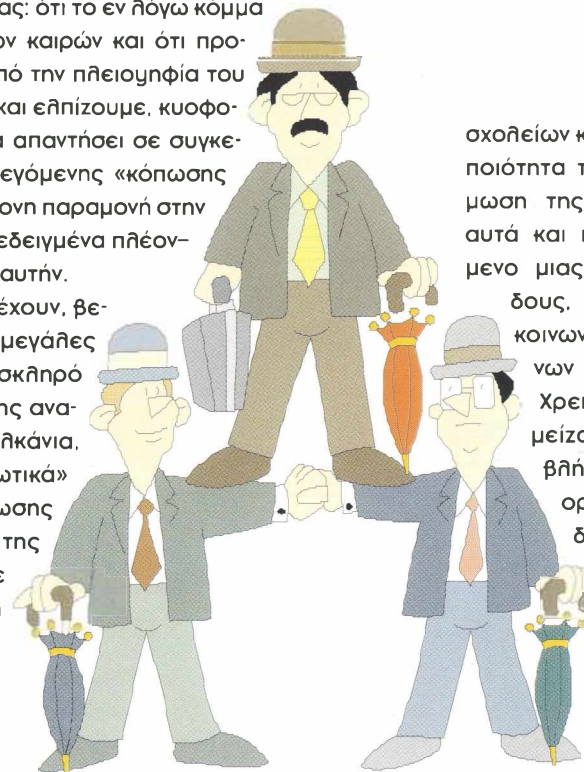
κούν στην πολυκατοικία μας, δεν ακούνε και τόσο διαφορετική μουσική όσο νομίζουμε. Έστω κι αν δεν μας αρέσουν τα ίδια ακριβώς κομμάτια, είναι ενδεχόμενο τα γούστα μας να συγκλίνουν, κάποιοι κοινοί τόποι να υπάρχουν. Κάποτε θα πρέπει ίσως να πάρουμε την πρωτοβουλία «να τους καλέσουμε», ή μάλλον να δεχτούμε τη δική τους πρόσκληση. Στο κάτω κάτω, μόνο έτσι θα διαπιστώσουμε τι ακριβώς μουσική ακούνε.

Εν κατακλείδι, οι Θεματικές Συνδιασκέψεις που έχουν αναγγελθεί και που θα ολοκληρωθούν το καλοκαίρι του 2001 δεν μυρίζουν, ασφαλώς, τριαντάφυλλο. Και σκοπιμότητες θα κληθούν να υπηρετήσουν, και οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν πιθανόν να μην είναι απολύτως του γούστου μας. Ωστόσο, ειδικά αν συνεκτιμήσει κανείς και την εξακτινωσή τους σε όλα τα μεγάλα επαρχιακά κέντρα, μπορούν να αποτελέσουν μια πρώτη καλή ευκαιρία για να έρθουμε σε επαφή με έναν ολόκληρο κόσμο, που (επιμένω ότι) και άγνωστος μάς είναι εν πολλοίς, αλλά και πολιτικό ενδιαφέρον παρουσιάζει. Ας μην ξεχνάμε, άλλωστε, ότι, εκτός όλων των άλλων, το σημερινό ΠΑΣΟΚ δεν είναι το ΠΑΣΟΚ της δεκαετίας του '80 –και δεν υπαινίσσομαι μόνο την καθοριστική ασφαλώς αλλαγή ηγεσίας.

Ιδού, λοιπόν, πεδίων δόξης λαμπρόν για την Πρωτοβουλία, αλλά και για άλλες ανάλογες κινήσεις: να «είναι εκεί», να αφουγκραστεί πώς και τι σκέφτεται όλος αυτός ο κόσμος και, βέβαια, να αποδείξει ότι διαθέτει απόψεις και ιδέες που αξίζουν να κατατεθούν και να συζητηθούν, συμβάλλοντας κατά το δυνατόν στη ριζική ανανέωση και ανασυγκρότηση του ΠΑΣΟΚ, της ευρύτερης παράταξης της κεντροαριστεράς, αλλά και του πολιτικού σκηνικού γενικότερα. Αυτό άλλωστε, αν δεν κάνω λάθος, δεν είναι και το τελικό ζητούμενο;

Είναι νόμιμο να θέλει να αναγεννηθεί ένα κόμμα προκειμένου να παραμείνει στην εξουσία. Κάθε πολιτικός οργανισμός αυτό έχει ως κύρια υπόθεση εργασίας και ως υπαρξιακό όρο. Η παραμονή, όμως, στην εξουσία έχει ως βάση της μια άλλη υπόθεση εργασίας: ότι το εν λόγω κόμμα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καιρών και ότι προσφέρει ένα σχέδιο κοινωνίας αποδεκτό από την πλειοψηφία του λαού. Με αυτή την έννοια, η θρυλούμενη –και ελπίζουμε, κυοφορούμενη– επανίδρυση του ΠΑΣΟΚ έχει να απαντήσει σε συγκεκριμένες προκλήσεις. πολύ πέραν της λεγόμενης «κόπωσης του εκλογικού σώματος» από την μακρόχρονη παραμονή στην εξουσία ενός πολιτικού φορέα που –αποδεδειγμένα πλέον– χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη έφεση προς αυτήν.

Ορισμένες από αυτές τις προκλήσεις έχουν, βεβαίως, απαντηθεί ήδη. Πρόκειται για τις μεγάλες πολιτικές επιλογές της ένταξης στον σκληρό πυρήνα των δυτικοευρωπαϊκών χωρών, της αναβάθμισης του ρόλου της χώρας στα Βαλκάνια, της αποκοπής από τα «εθνικοαπελευθερωτικά» κελεύσματα, της εντυπωσιακής βελτίωσης της διεθνούς εικόνας μας. Η μετατροπή της χώρας από «μέρος του προβλήματος» σε «μέρος της λύσης» στην ευρύτερη

οχολείων και των παιδικών σταθμών, η ποιότητα της διατροφής μας, η ερήμωση της ορεινής υπαίθρου. Όλα αυτά και πολλά άλλα ήταν αντικείμενο μιας πολιτικής κατώτερου είδους, προσφιλή πεδία δράσης κοινωνικών κινημάτων ή φωτισμένων δημάρχων, αλλά ως εκεί. Χρειάστηκε να αναδειχθούν σε μείζονα, οικουμενικά προβλήματα, μέσω των διεθνών οργανισμών, ώστε να συνειδητοποιήσουμε, (σχετικά πρόσφατα) κι εμείς ότι μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο «υψηλής πολιτικής».

Αν το ΠΑΣΟΚ θέλει όντως να αναγεννηθεί, οφείλει να ανανεώσει ριζικά τη θεματική του. Σ' ένα βαθμό το κάνει ήδη, αλλά μόνο σ' ένα βαθμό. Η νέα αυτή θεματική έχει το πρόσθετο προσόν ότι είναι η μόνη που μπορεί να κινητοποιήσει ευρείες κοινωνικές δυνάμεις, να συμπλέξει συμμαχίες, να ανανεώσει το πολιτικό προσωπικό, να αγγίξει τις τοπικές κοινότητες και τις λεγόμενες «μη κυβερνητικές οργανώσεις». Μπορεί ακόμη, μέσω της ανάδειξης ζητημάτων που αγγίζουν την ποιότητα ζωής του πολίτη, να επαναδείξει την ξεχασμένη έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης. Μπορεί, δηλαδή, να αναδείξει την πολιτική ως πρωτεύον στοιχείο της καθημερινότητάς μας. Το κόμμα δεν μπορεί παρά να συνιστά βασικό στοιχείο αυτής της διαδικασίας, η οποία μόνο ως επανίδρυση μπορεί να οριστεί.

Μια νέα πολιτική θεματική

του Μιχάλη Μαδινού

περιοχή μας δεν μπορεί παρά να έχει –και ήδη έχει– θετικές επιπτώσεις και σε μια σειρά από τομείς της κοινωνικής και οικονομικής μας ζωής.

Υπάρχουν, όμως, όλες οι υπόλοιπες, εσωτερικής φύσεως προκλήσεις που μένουν να απαντηθούν, ενόψει και της επελαύνουσας παγκοσμιοποίησης. Από τις απαραίτητες εκσυγχρονιστικές επιλογές στην υγεία, την παιδεία, την εργασία, τη διοίκηση μέχρι τα άπειρα προβλήματα που συνθέτουν την καθημερινότητά μας, είναι μάλλον σαφές ότι απαιτούνται πλέον ριζικές τομές –ίσως και ρήξεις–, αν πρόκειται η χώρα να δει καλύτερες μέρες. Φαίνεται, όμως, ότι ιστορικά οι τομές αυτές σπανίως πραγματοποιήθηκαν χωρίς κοινωνική συναίνεση και, κυρίως, συμμετοχή. Κι εδώ ο ρόλος του κόμματος μπορεί να αποδειχθεί καταλυτικός.

Είναι αλήθεια ότι μετά τη μεταπολίτευση τα κόμματα σπανίως ασκολήθηκαν –ακόμη και στις καλύτερες στιγμές τους– με τα απλά καθημερινά ζητήματα που συνθέτουν τη μεγάλη πολιτική. Τα ελληνoturκικά, το Κυπριακό, ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός, αργότερα το Σκοπιανό και ο Οτσαλάν υπήρξαν τα προσφιλή τους θέματα. Είναι μάλιστα εντυπωσιακό ότι και η δεξιά, την οποία έχει στις μέρες μας διαδεχθεί ο ανέκδοτος αγών του κ. Χριστόδουλου για τις ταυτότητες και τα συναφή, σύρθηκε σε αυτή τη θεματική γραμμή. Για το «έθνος» ουδέποτε συνέστησαν μείζονα πολιτικά θέματα το νέφος της Αθήνας, το ενεργειακό ζήτημα, η κυκλοφορία στις πόλεις, τα δικαιώματα των πεζών, οι συγκοινωνίες, η ποιότητα των

Πραγματοποιήθηκε στις αρχές Ιουλίου στο ξενοδοχείο «Κάραβελ» κοινή πολιτική εκδήλωση της Πρωτοβουλίας του Δικτύου και της ΑΕΚΑ με θέμα «Τα πολιτικά μέτωπα του εκσυγχρονισμού». Εισηγητές ήταν οι Χρ. Πρωτόπαπας (ΠΑΣΟΚ), Ζαχαρίας Ζούπης (Δίκτυο), Γιάννης Καθολήγρου (Πρωτοβουλία) και Νίκος Μπίστης (ΑΕΚΑ), με συντονιστή τον δημοσιογράφο Γιώργο Λακόπουλο. Στις επόμενες σελίδες περιλαμβάνονται τα βασικά σημεία των εισηγήσεων

Το ΠΑΣΟΚ, ο εκσυγχρονισμός και η αριστερά

Στις παρελθούσες περιόδους σταθερότητας ο σοσιαλισμός κέρδιζε την εμπιστοσύνη της κοινωνίας γιατί την προστάτευε από την κερδοσκοπία των εργοδοτών, από τη φτώχεια και την ανασφάλεια, από τον «αποκλεισμό» των κατωτέρων στρωμάτων.

Σήμερα όμως, που οι σοσιαλιστές στην Ελλάδα, αλλά και στην Ευρώπη έχουν διανύσει μια σημαντική απόσταση, σήμερα που τα οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα έχουν αλλάξει, αυτός ο «προστατευτισμός» έχει ξεπεραστεί. Πρέπει να αλλάξει μορφή, να πάρει τη διάσταση μιας δραστήια ενεργητικής, ενισχυτικής παρέμβασης και όχι να φρενάρει τις εξελίξεις.

Η σύγχρονη σοσιαλιστική πρόταση δεν πρέπει να αρκείται στην «προστασία». Πρέπει να γίνει πιο ευέλικτη. Να προβλέπει, να προλαμβάνει, να ενισχύει και να προσφέρει διέξοδο. Να έχει την ευστροφία να αναγνωρίζει και να διορθώνει άμεσα τα λάθη του παρελθόντος. Να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για ταυτόχρονη επίτευξη πολλαπλών οικονομικών και κοινωνικών στόχων.

Σε αυτές τις προαπαιτήσεις έρχομαστε πολλές φορές αντιμέτωποι με το ίδιο μας το παρελθόν. Αντιμέτωποι με εκείνους που ακόμα πιστεύουν ότι η «εκσυγχρονιστική αλλαγή πλεύσης» διέπεται από μια αλλαγή ιδεολογίας, αρχών, αξιών, τελικού προορισμού. Με εκείνους που ακόμα δυσκολεύονται να κατανοήσουν τους όρους και τις συνθήκες της σημερινής διεθνούς πραγματικότητας. Σε αυτό το μέτωπο ο σύγχρονος σοσιαλισμός δεν επιτρέπεται να αδιαφορεί και απλώς να απορρίπτει. Πρέπει να ενημερώνει, να κατευθύνει, να διαλύει τις όποιες φοβίες και ανασφάλειες με συνετή, σοβαρή και σεμνή προσέγγιση των διστακτικών και καχύποπτων.

Στον σημερινό παγκόσμιο πόλεμο οικονομικών συμφερόντων, έχει σημασία να εφαρμόζουμε μεθόδους και πρακτικές ικανές να ανταγωνιστούν τα όπλα των άλλων. Η απομόνωση και η περιθωριοποίηση, που στο όνομα της καθαρότητας κάποτε δοκιμάστηκαν, απέτυχαν παταγωδώς. Σήμερα, απαιτούνται διεθνείς συνεργασίες, συμπτώσεις, επανεξέταση των αντιλήψεων που διέπουν τις διεθνείς σχέσεις.

του Χρήστου Πρωτόπαπα

Η σύγχρονη σοσιαλιστική πρόταση, για να σταθεί με αξιώσεις απέναντι στις διεθνείς οικονομικές εξελίξεις και για να προωθήσει τις αξίες και τα ιδεώδη του σοσιαλισμού, είναι επιβεβλημένο να εφαρμόζει ανταγωνιστικές πρακτικές, επενδυτικά πρότυπα και μεθόδους που να ενισχύουν δυναμικά την οικονομική ανάπτυξη.

Η κατάργηση των κρατικών μονοπωλίων, η απελευθέρωση των «κλειστών» επαγγελματιών, η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, η διαφάνεια στις συναλλαγές και στους δημόσιους διαγωνισμούς, η αξιοκρατία και η σύνδεση αμοιβών και παραγωγικότητας, η θεσμική αναδιάρθρωση των βασικών επενδυτικών μηχανισμών, εντάσσονται όλα στις θεμιτές προτεραιότητες του σύγχρονου σοσιαλισμού. Αυτά σε καμιά περίπτωση δεν αναιρούν, —αντίθετα ενισχύουν— τις δυνατότητές μας να αναδείξουμε το διαφοροποιό του στοιχείο ως προς τα άλλα συστήματα. Πρόκειται για την αλληλένδετη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, τη μετατροπή του οικονομικού πλεονάσματος σε κοινωνικό έργο, την υποστήριξη όλων όσοι έχουν δυσκολία να ενσωματωθούν στη διαδικασία της πρόδο.

Ξεφεύγοντας από τις πρακτικές του παρελθόντος και εφαρμόζοντας πολιτικές που θα εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον, ο σύγχρονος σοσιαλισμός είναι υποχρεωμένος να παίρνει θέσεις που πολλές φορές βρίσκονται μπροστά από τις συνθήκες της κοινωνίας. Αυτό σίγουρα προξενεί καχυποψία και αντιδράσεις, οι οποίες συχνά μπορεί να οδηγήσουν

σε σημαντικές καθυστερήσεις. Θεμελιώδης αρχή πρέπει να είναι ο συνεχής και σοβαρός κοινωνικός διάλογος, ο οποίος να προηγείται και όχι να ακολουθεί τη δράση. Με διαρκή επαφή κράτους και κοινωνικών εταίρων για κάθε επιμέρους εξέλιξη, για κάθε προτεραιότητα και πρόταση. Με ενσωμάτωση της τοπικής διάστασης στους προβληματισμούς. Με ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών και συμμετοχή τους στο σχεδιασμό. Με πλήρη ενημέρωση της κοινωνίας ώστε να εμπεδώνεται η αναγκαιότητα κάθε νέας πρωτοβουλίας. Οφείλουμε να στηριζόμαστε στη συλλογικότητα της απόφασης, του σχεδιασμού και της εφαρμογής. Ταυτόχρονα, όμως, πρέπει να αναγνωρίζουμε τη διαφορετικότητα και να προωθούμε την καινοτομία, είτε αυτό αφορά την τοπική διάσταση είτε το ίδιο το άτομο.

Το κύριο πρόβλημα σε αυτόν τον πολυμέτωπο αγώνα είναι ότι ο σοσιαλισμός δεν έχει πάντα συσπειρωμένες τις δυνάμεις του. Σε πολλά κρίσιμα ζητήματα οι αντιπαλότητες και οι επιφανειακές διαφορές διακυβεύουν την αποτελεσματικότητα των σύγχρονων σοσιαλιστικών πολιτικών επιλογών.

Είναι πια καιρός οι ευρύτερες δυνάμεις του σοσιαλισμού, η ευρύτερη σημερινή αριστερά, να προβληματιστεί πάνω σ' αυτά τα ζητήματα και να αποφασίσει. Δεν υπάρχουν πια περιθώρια για τη διαιώνιση των ιδίων λαθών. Δεν υπάρχει η πολυτέλεια του χρόνου. Δεν μπορεί πλέον οι απαντήσεις των σύγχρονων προοδευτικών δυνάμεων σε κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα να είναι διχασμένες.

Πρέπει εδώ και τώρα να αποφασίσουμε την κοινή προώθηση εκείνων των πρακτικών που θα διασφαλίσουν το μέλλον της κοινωνίας μας απέναντι στις παγκόσμιες προκλήσεις.

Σε αυτή την προοπτική, η κοινή μας ιδεολογική πλατφόρμα, οι κοινές αρχές και αξίες που μας συνδέουν και οι κοινοί κοινωνικοί μας στόχοι, είναι βέβαιο ότι θα εξασφαλίσουν τη σωστή κατεύθυνση κάθε πολιτικής πρακτικής στην οποία θα αποφασίσουμε να συμπράξουμε.

Π

Πέντε παρατηρήσεις και μια... πρόκληση

του Ζαχαρία Ζούπη

Τέσσερα χρόνια μετά την επικράτηση του Κώστα Σημίτη, ολοκληρώνεται ένας πρώτος κύκλος μιας ιδιαίτερα σημαντικής προσπάθειας. Μιας προσπάθειας κυβερνητικής εφαρμογής του εκσυγχρονισμού, περάσματος από τη θεωρία στην πράξη του. Λίγους μήνες μετά τις εκλογές τους Απριλίου, ας επιχειρήσουμε, λοιπόν, ορισμένες επισημάνσεις.

Όταν λέμε εκσυγχρονισμός, σε τελευταία ανάλυση ζητούμε να μεταβάλει ο λαός τον τρόπο που σκέφτεται και μορφώνεται, που εργάζεται και οργανώνει, παράγει και καταναλώνει. Επομένως, ή ο εκσυγχρονισμός θα γίνει «λαϊκή μεταρρύθμιση» δημιουργώντας μια δική του περιρρέουσα ατμόσφαιρα ή —το λιγότερο— κινδυνεύει. Βασικό, λοιπόν, πρόβλημα της προηγούμενης περιόδου είναι η αδυναμία να δημιουργηθεί ένα μεγάλο κοινωνικοπολιτικό μεταρρυθμιστικό κίνημα. Η δράση των διαφόρων ομίλων και κινήσεων ήταν ασφαλώς πολύτιμη. Ήταν, όμως, προκαθορισμένης εμβέλειας. Το ΠΑΣΟΚ έδειξε τα όριά του, όπως τα όριά της έδειξε και η δυνατότητα να προωθούνται βαθείς μεταρρυθμίσεις μέσω ενός απλού κυβερνητισμού. Εκσυγχρονισμός χωρίς ιδεολογικά και πολιτικά μέτωπα δεν μπορεί να υπάρξει.

Ενώ η Ελλάδα βρίσκεται σε νέο ιστορικό κύκλο, δεν φαίνεται να έχουμε ξεπερδέψει οριστικά με τη Μεταπολίτευση. Πριν απ' όλα, στο επίπεδο των ιδεών και των προτάσεων, αλλά και στο επίπεδο των προσώπων. Μάλιστα, όσο επιτυγχάνεται μια σχετική έστω επικράτηση εκσυγχρονιστικών αντιλήψεων και πολιτικών, όσο σταθεροποιείται η ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας, τόσο έρχονται στην επιφάνεια φαινόμενα ξενοφοβίας, απομονωτισμού, αναχρονισμού.

Το δίλημμα εκσυγχρονισμός ή αναχρονισμός γίνεται όλο και πιο κεντρικό στην ελληνική κοινωνία. Ακριβώς αυτή τη στιγμή, λοιπόν, δεν πρέπει να υποτιμήσουμε τη δύναμη της άρνησης. Τα κατάλοιπα των ιδεολογημάτων της Μεταπολίτευσης, μαζί με τις νέες φοβίες και αβεβαιότητες που τροφοδοτεί η παγκοσμιοποίηση, δημιουργούν ένα νεφελώδες και επικίνδυνο κράμα. Όση αποφασιστικότητα πρέπει να επιδειχθεί απέναντι στους θύλακες της καθυστέρησης, τόσο μεγάλη προσοχή θέλει η ανάλυση και η προσέγγιση της κοινωνικής βάσης αυτών των «κινήματων». Μια ελιτίστικη

αντιμετώπιση, μια πολιτική που δεν θα απαντά σε υπαρκτά προβλήματα, θα εντείνει τις κοινωνικές τριβές και αμφισβητήσεις.

Ο κίνδυνος μιας ήττας του Κώστα Σημίτη, στις πρόσφατες εκλογές, δημιούργησε ανησυχία σε ευρύτερα ακροατήρια. Οι κάλπες απέδειξαν ότι η απόσταση ανάμεσα σε μια ήττα της εκσυγχρονιστικής προσπάθειας και σε μια νέα πίστωση χρόνου μπορεί να βρίσκεται εκεί, γύρω στις 70.000 ψήφους. Και μάλιστα, ήττα από μια Νέα Δημοκρατία ξεπερασμένη, δίχως έμπνευση, δίχως νέες προτάσεις, δίχως σύγχρονη ταυτότητα. Φταίει μήπως γι' αυτό κάποια υπερβολική δόση εκσυγχρονισμού που δέχτηκε το κοινωνικό σώμα, δόση που τροφοδότησε αντιδράσεις; Φταίει ότι η κυβέρνηση πήρε την ευθύνη και το πολιτικό κόστος μεγάλων τομών; Ασφαλώς όχι. Η πραγματικότητα βρίσκεται αλλού. Πως δεν βιώσαμε, δηλαδή, έναν εκσυγχρονισμό που να αγγίζει την ομηρία του πολίτη από τον τρόπο της λειτουργίας του Δημοσίου, την αδιαφάνεια, το ΕΣΥ, το αλφούμ του εκπαιδευτικού συστήματος. Ζήσαμε σε κάθε περίπτωση έναν ημιτελή εκσυγχρονισμό. Τα μέτωπα αυτά είναι ανοιχτά· τα έχουμε μπροστά μας και η έκβασή τους θα κρίνει πολλά.

Οι δυνάμεις της ανανεωτικής αριστεράς διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στις διεργασίες της τελευταίας τετραετίας. «Μπήκαν μπροστά» σε πολύ κρίσιμες στιγμές. Γι' αυτές τις παρεμβάσεις τους, μάλιστα, άκουσαν κατά περιόδους πολλά, όπως για παράδειγμα ότι είναι εξαπτεράγα του Σημίτη, υποψήφιοι θεσθίρες, κ.ά. Κατά τη διάρκεια κατηγορήθηκαν επιπλέον ότι «παρέσυραν» τον Σημίτη!

Όμως, ήταν η έγκαιρη όσο και θυελλώδης παρέμβαση του Μίκη Θεοδωράκη που έβγαλε από την αμηχανία τα κυβερνητικά και κοιματικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ κατά την περίοδο της σύληψης του Οτσαλάν. Ήταν οι εκσυγχρονιστικές φωνές μέσα και έξω από το ΠΑΣΟΚ, μέσα και έξω από τον Συνασπισμό, που στήριξαν την επιλογή του Ελσινκι, τις επιλογές μιας άλλης προσέγγισης

των ελληνο-τουρκικών σχέσεων. Οι δυνάμεις αυτές απέδειξαν ότι δεν έχουν μόνο απόψεις και ευαισθησίες, αλλά και ότι διαθέτουν νέα ορμή και ετοιμότητα. Ότι μπορούν να αποτελέσουν ισχυρή δύναμη πυρός για τον εκσυγχρονισμό, για μια σύγχρονη κεντροαριστερά, για ένα νέο πολιτικό τοπίο.

Στις πρόσφατες βουλευτικές εκλογές τα δύο μεγάλα κόμματα συγκέντρωσαν ένα εντυπωσιακό ποσοστό της τάξης του 87%. Ωστόσο, την ίδια ώρα, τα κόμματα αυτά —και όχι μόνο, βέβαια— βρίσκονται κατά κοινή ομολογία στη μεγαλύτερη δυνατή αναντιστοιχία με τις ανάγκες της κοινωνίας. Γενικά, το κοιματικό σύστημα βρίσκεται σε κρίση. Όσον αφορά το ΠΑΣΟΚ, συγκέντρωσε ένα ποσοστό το οποίο συνθέτει κατ' ουσίαν μια νέα κοινωνική και πολιτική πλειοψηφία. Ένα ποσοστό στο οποίο είναι ιδιαίτερα αυξημένο το ειδικό βάρος των δυνάμεων αριστερής προέλευσης. Πρόκειται για ποσοστό που οφείλεται κυρίαρχα στο πρόσωπο του προέδρου του ΠΑΣΟΚ, για ποσοστό εύθραστο και απαιτητικό, ποσοστό που έδωσε πίστωση χρόνου, την οποία δύσκολα θα ξαναδώσει.

Βρισκόμαστε σε μια κρίσιμη συγκυρία. Το επόμενο διάστημα προβάλλει ως μονόδρομος το άνοιγμα σοβαρών μετώπων του εκσυγχρονισμού (απασχόληση, εργασιακές σχέσεις, ασφαλιστικό, εκσυγχρονισμός του ΕΣΥ). Πολιτικά μέτωπα θα ανοίξουν. Πολιτικό υποκείμενο που θα στηρίξει τη σχετική προσπάθεια αποτελεσματικά υπάρχει; Απ' ό,τι φαίνεται, όχι. Γι' αυτό οι δυνάμεις του εκσυγχρονισμού και της κεντροαριστεράς έχουν καθήκον να διαμορφώσουν ένα σύγχρονο συνασπισμό εξουσίας, να οικοδομήσουν το «κοινό σπίτι» τους.

Αυτή είναι η πρόκληση πρωτίστως για το ΠΑΣΟΚ. Αυτή είναι, όμως, η πρόκληση για σημαντικές ανένταχτες αριστερές δυνάμεις, που δεν πρέπει να δώσουν την εικόνα «Σέρβων της Βοωνίας».

Σκέψεις για την πορεία του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος

Ο φόβος της παγκοσμιοποίησης περιέχει την πρώτη ενοποιητική ύλη του μετώπου του αναχρονισμού, της φοβικότητας, του απομονωτισμού, της θεωρίας του «ανάδελφου έθνους». Αυτός ο φόβος ενώνει την κόκκινη σημαία του ΚΚΕ με τον βυζαντινό δικάφαλο. Προφανώς, η παγκοσμιοποίηση δεν είναι μια ανέφελη διαδικασία: εμπεριέχει κινδύνους, ηγεμονεύεται από τις δυνάμεις του κεφαλαίου. Έχει, όμως, και πολλές θετικές πλευρές, συνιστά —κι αυτό είναι ίσως το πλέον σημαντικό— μια πρόκληση για τις δυνάμεις της αριστεράς να συγκροτήσουν την δική τους υπερεθνική συσπείρωση, ικανή να θέσει κανόνες δημοκρατικής διεύθυνσης της παγκοσμιοποίησης. Η ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ μαζί με την κατάρτιση —πράγμα που δεν έχει κριθεί ακόμη— του μετώπου του προοδευτικού εκσυγχρονισμού, θα έχει επιπτώσεις στην εθνική διαδρομή. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι η πορεία της νεοελληνικής κοινωνίας χαρακτηρίστηκε από ένα αέναο ιστορικό μετεωρισμό μεταξύ Δύσης και Ανατολής, ευρωπαϊσμού και εθνοκεντρισμού, κράτους δικαίου και κράτους πελατών, ανεκτικότητας και αυταρχισμού, λαϊκού κράτους και κράτους εναγκαλισμένου με την Εκκλησία.

Με δεδομένη την επιλογή της Ανανεωτικής Εκσυγχρονιστικής Κίνησης της Αριστεράς για κριτική συμπίεση με το εκσυγχρονιστικό εγχείρημα που άρχισε το 1996, πρέπει όχι μόνο εμείς αλλά όλοι (και πρωτίστως οι σύντροφοι του ΠΑΣΟΚ) να δούμε και τις αδύναμες πλευρές αυτού του εγχειρήματος, με στόχο να καταστήσουμε τον εκσυγχρονισμό μη αντιστρέψιμο πλέον πραγματικότητα.

Η ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ έγινε μέσα από μια πολιτική νοικοκυρέματος της οικονομίας και όχι μέσω μιας πρωτότυπης και εμπνευσμένης πολιτικής ισχυρού μεταρρυθμιστικού και ριζικών διαρθρωτικών τομών. Η παθητική προσαρμογή και η διατήρηση του πελατειακού status quo στο Δημόσιο είχε ως αποτέλεσμα τη μη αξιοποίηση στο βαθμό που ήταν δυνατόν της γιγαντιαίας εισροής Ευρωπαϊκών πόρων. Παράλληλα, πρέπει να πούμε ότι η κυβέρνηση συρρίκνωσε το μεταρρυθμιστικό και εκσυγχρονιστικό εγχείρημα σε αυτόν και μόνο το στόχο, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα να μη σημειωθούν ριζικές αλλαγές και βελτιώσεις σε επίπεδο κοινωνικού κράτους, υπηρεσιών και δημόσιας διοίκησης, παιδείας και περιβάλλοντος, κ.ο.κ., δηλαδή σε επίπεδο καθημερινής ζωής, όπου θα αναγνώριζαν εαυτούς οι πολίτες. Η απουσία συνολικότερου σχεδίου οδήγησε, επιπλέον, στην απουσία ή στην αναβολή μεγάλων τομών και ρήξεων.

Με ποιο πολιτικό υποκείμενο, με ποια παράταξη θα φέρουμε σε πέρας αυτό το titanic έργο;

Θέση της Ανανεωτικής Εκσυγχρονιστικής Κίνησης της Αριστεράς είναι ότι ήρθε η ώρα να διαμορφωθεί ένας ισχυρός πλουραλιστικός πόλος του εκσυγχρονισμού. Κεντρικό αλλά όχι αποκλειστικό ρόλο θα έχει το ΠΑΣΟΚ, που από το 1996, με δυσκολίες και αντιφάσεις, αλλά σταθερά, «αλλάζει δέρμα». Αλλά σημαντικός θα είναι και ο ρόλος των δυνάμεων της ανανεωτικής-δημοκρατικής αριστεράς, αυτού του ιστορικού ρεύματος, το οποίο από το 1996 και μετά βοήθησε επί της ουσίας και σε κρίσιμες στιγμές την κυβέρνηση όταν αυτή —παρά τις ισχυρές εσωτερικές υπονομιεύσεις— προχωρούσε σε εκσυγχρονιστικές τομές.

Για μας, η διατήρηση του ρεύματος της Ανανεωτικής-Δημοκρατικής Αριστεράς δεν αποτελεί

του Νίκου Μπίστη

εμμονή, δικαίωση, ή ρεβάνς. Θεωρούμε ότι αποτελεί πολύτιμο στοιχείο στις σημερινές συνθήκες, αυθεντικό ενοποιητικό στοιχείο για την κεντροαριστερά ή την «Πληθυντική Αριστερά», υπαρκτή δυνατότητα προγραμματικής ανανέωσης.

Νόμιμα και εύλογα τίθεται προς συζήτηση μια άλλη πρόταση: να ενσωματωθούν στο νέο ΠΑΣΟΚ όλες οι δυνάμεις της ανανεωτικής αριστεράς. Εμείς, επειδή ακριβώς πιστεύουμε στην ανάγκη ανασύνθε-

σης του ευρύτερου χώρου της σύγχρονης αριστεράς και κεντροαριστεράς, επειδή επιλέγουμε την κριτική συμπίεση στο μεταρρυθμιστικό εγχείρημα που ξεκίνησε το 1996, επειδή πιστεύουμε στον αλληλοεπηρεασμό των επιμέρους συνιστωσών του, δεν βρίσκουμε αποτελεσματική την πρόταση να απορροφήσει το ΠΑΣΟΚ και να εκφράσει μονοκομματικά όλο τον πλούτο και την πολυμορφία των δυνάμεων που συγκλίνουν στον πόλο του προοδευτικού εκσυγχρονισμού. Φοβόμαστε ότι αυτό αναπόφευκτα —και ανεξαρτήτως προθέσεων— θα περιορίσει το εύρος της συσπείρωσης, θα φτωχύνει την παράταξη, θα τροφοδοτήσει καχυποψίες και μέσα στο ΠΑΣΟΚ και στην ευρύτερη ανανεωτική αριστερά. Αντιθέτως, η μετάβαση από τον διοικητικό σε έναν γόνιμο διπολισμό απαιτεί μια ισχυρή κεντροαριστερά, που εξ ορισμού πρέπει να είναι πλουραλιστική. Με δεδομένο τον κεντρικό ρόλο του ΠΑΣΟΚ και του Κώστα Σημίτη, θεωρούμε ότι αυτή η επιλογή είναι η πιο αποτελεσματική, αυτή που θα συγκεντρώσει το υπάρχον δυναμικό, αυτή που θα φέρει κοντά μας ταλαντευόμενες και διστακτικές δυνάμεις.

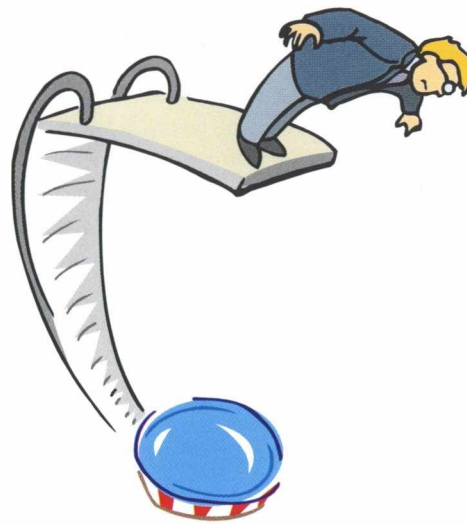
Π

Από τη συμπαρατάξη στην επανίδρυση;

Το εκλογικό αποτέλεσμα του Απριλίου εκφράζει περισσότερο τη νίκη μιας παράταξης, παρά μια αμιγώς κομματική νίκη. Συγκρούστηκαν δύο πόλοι, ο «κεντροαριστερός» και ο «κεντροδεξιός», και επικράτησε τελικώς η πολιτική πρόταση της συνέχισης και διεύρυνσης του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος. Ταυτόχρονα, οι εκλογές του Απριλίου σηματοδότησαν και μια νέα κατάσταση στο χώρο της ανανεωτικής αριστεράς και στις σχέσεις ενός σημαντικού τμήματός της με το ΠΑΣΟΚ. Στην πορεία προς τις εκλογές εκφράστηκε η διάθεση πολλών στελεχών της ανανεωτικής αριστεράς να στηρίξουν το εκσυγχρονιστικό εγχείρημα του Κώστα Σημίτη. Η δημιουργία της πολιτικής κίνησης της Πρωτοβουλίας, και κυρίως η μαζική υποστήριξη των ψηφοδελτίων του ΠΑΣΟΚ, αποτελούν σαφείς εκδηλώσεις του φαινομένου. Σε αυτές προστέθηκε μετεκλογικά η αποχώρηση μιας ακόμη ομάδας στελεχών του ΣΥΝ και η δημιουργία της ΑΕΚΑ. Οι προαναφερθείσες εξελίξεις, σε συνδυασμό με τη μετατόπιση του γενικού πολιτικού προσανατολισμού του ΣΥΝ προς σαφώς δογματικότερες και συντηρητικότερες θέσεις, διαμορφώνουν μια νέα πραγματικότητα και, κυρίως, μια νέα δυναμική.

Οι δηλώσεις αρκετών ηγετικών στελεχών του ΠΑΣΟΚ για την ανάγκη μετεξέλιξης και επανίδρυσής του εκφράζουν μίαν εσωτερική αναζήτηση για την προοπτική του και διευκολύνουν το άνοιγμα της απαραίτητης συζήτησης. Είναι γεγονός ότι το πολιτικό και οργανωτικό περιεχόμενο της επανίδρυσης συνήθως δεν προσδιορίζεται επαρκώς. Σε αρκετές περιπτώσεις, μάλιστα, εμφανίζεται μια τάση συνεχούς ταλάντευσης ως προς την αναγκαιότητα —και προπαντός την ουσία— της συγκεκριμένης πρότασης. Σε κάθε περίπτωση, η πορεία προς το Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ το 2002 μπορεί να αποτελέσει περίοδο ζύμωσης και γόνιμου πολιτικού προβληματισμού.

Στην πορεία προς την ΟΝΕ, η μεγάλη δυσκολία του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος εντοπιζόταν στην αναγκαιότητα για σταθερή πολιτική βούληση και για εμμονή στους στόχους που είχαν τεθεί. Όμως, η είσοδος της ελληνικής οικονομίας στην πρώτη κατηγορία της παγκόσμιας κατάταξης συνεπάγεται τη λειτουργία των υποκειμένων της σ' ένα έντονα απαιτητικό περιβάλλον. Και κυρίως, μετατοπίζει την έμφαση από την «μακρο-πολιτική» σε «μικρο-οικονομικές παρεμβάσεις», σε το-

μεακές πολιτικές και σε συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που απαιτούν τη διαμόρφωση ενδογενούς δυναμικής. Επιπροσθέτως, το περιεχόμενο των παρεμβάσεων, και κυρίως η μέτρηση της αποτελεσματικότητάς τους, δεν είναι βραχυπρόθεσμα ευχερές. Ο δύσβατος δρόμος είναι βραχυπρόθεσμα ευχερές. Ο δύσβατος δρόμος των μεταρρυθμίσεων είναι μπροστά μας και απαιτεί ένα ισχυρό πολιτικό υποκείμενο του εκσυγχρονισμού.

Στη σημερινή συγκυρία, την πολιτική πρωτοβουλία για την προώθηση του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος έχει η κυβέρνηση του Κώστα Σημίτη. Η πρωτοβουλία αυτή για να είναι πιο αποτελεσματική πρέπει να συνδεθεί με μια αντιστοιχική κίνηση του πολιτικού υποκειμένου που τη στηρίζει. Η πρόταση για επανίδρυση του ΠΑΣΟΚ εκφράζει —μέσα από αντιφάσεις— μια τέτοια βούληση και απαντά στην ίδια την ανάγκη του κυβερνώντος κόμματος για ανανέωση και μετεξέλιξη.

Έντεκα χρόνια μετά την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων, δημιουργείται σε ευρωπαϊκή κλίμακα ένας ενιαίος πλουραλιστικός πολιτικός χώρος της αριστεράς, της οικολογίας και της κεντροαριστεράς που, παρά τις διαφορετικές προελεύσεις και τις επιμέρους διαφορές, στηρίζεται σε ορισμένες βασικές αρχές και κατευθύνσεις. Στον ελληνικό χώρο δημιουργήθηκε η δυνατότητα για μια τέτοια συμπαρατάξη του ΣΥΝ με το ΠΑΣΟΚ με άλλες δυνάμεις μετά την εκλογή του Κ. Σημίτη, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την παρουσία του στο Συνέδριο του ΣΥΝ το 1996. Δυστυχώς, η ηγεσία του ΣΥΝ αρνήθηκε επίμονα την προοπτική αυτή,

του Γιάννη Κολογνήρου

απομακρυνόμενη συνεχώς από την πολιτική παράδοση και κουλτούρα της ανανεωτικής αριστεράς.

Σήμερα, η συμμετοχή στη διαδικασία της επανίδρυσης —εφόσον την προωθήσει το ΠΑΣΟΚ— των κινήσεων και των δυνάμεων της ανανεωτικής και δημοκρατικής αριστεράς και της οικολογίας είναι αναγκαία για δύο λόγους. Πρώτον, επειδή δεν υπάρχουν ουσιαστικές ιδεολογικές-προγραμματικές διαφορές με τις επιλογές του ΠΑΣΟΚ του Κ. Σημίτη: δεύτερον, επειδή δεν υπάρχει η κρίσιμη μάζα για τη συγκρότηση ενός αυτοτελούς κόμματος μεταξύ ΠΑΣΟΚ και ΣΥΝ. Δεν φαίνεται να υπάρχει χώρος για ένα συνασπισμό του μέλλοντος. Υπάρχει, όμως, μια κρίσιμη μάζα στελεχών και δραστήριων πολιτών, που μπορούν να εμπλουτίσουν μια ουσιαστική διαδικασία μετεξέλιξης και επανίδρυσης του ΠΑΣΟΚ, εφόσον το ίδιο τη θεωρήσει απαραίτητη. Και επειδή «οι καλοί λογαριασμοί κάνουν τους καλούς φίλους», θα πρέπει τόσο το ΠΑΣΟΚ όσο και οι κινήσεις της ανανεωτικής αριστεράς (ων οποίων οι όποιες διαφορές είναι διαφορές φάσεως, και όχι προγραμματικού λόγου και ουσιαστικής προοπτικής) να αποσαφηνίσουν τις διαθέσεις τους. Η δική μας πρόταση δεν εμφορείται από κανενός είδους μικρομεγαλισμό. Δεν υποδεικνύουμε στο ΠΑΣΟΚ τι να κάνει, δεν είμαστε «εισοδιότες». Προσερχόμαστε, όμως, σε έναν ανοιχτό διάλογο —που το ίδιο το ΠΑΣΟΚ τον θεωρεί αναγκαίο— με επίγνωση της ιστορικότητας και της ταυτότητας του ρεύματος από το οποίο προερχόμαστε, με διάθεση να στηρίξουμε το εκσυγχρονιστικό εγχείρημα και να συγκλίνουμε —εφόσον διαμορφωθούν οι προϋποθέσεις— σε ένα ανανεωμένο μεταρρυθμιστικό κόμμα.

Τι περιμένουμε από το ΠΑΣΟΚ; Η σημερινή προσέγγιση δυνάμεων της ανανεωτικής αριστεράς στο ΠΑΣΟΚ δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια απλή προσχώρηση ατόμων και κοινωνικά δραστήριων πολιτών. Η ανάγκη σύγκλισης και ανοίγματος και σε άλλα ρεύματα είναι πρώτιστα ανάγκη του ίδιου του ΠΑΣΟΚ προκειμένου να προωθηθεί με νέα ορμή το εκσυγχρονιστικό εγχείρημα και να συνεχίσει να κυριαρχεί πολιτικά η κεντροαριστερά στη χώρα μας.

Η πορεία από τη συμπαρατάξη στην επανίδρυση δεν είναι εύκολη. Είναι όμως αναγκαία. Σε αυτήν την πορεία ο διάλογος και η κοινή δράση είναι απαραίτητες. Και για τις κινήσεις, και για τις άλλες δυνάμεις της ανανεωτικής αριστεράς, αλλά και για το ίδιο το ΠΑΣΟΚ, στο οποίο εκ των πραγμάτων πέφτει το μεγάλο βάρος.

Και πάλι για τον πολιτισμό

Είναι γνωστή η αντίθεση των ανθρώπων του πολιτισμού και ιδιαίτερα των δημιουργών, προς κάθε κρατική και τεχνοκρατική παρέμβαση που ξεφεύγει από τη απλή υλική ή συμβολική απόδοση τιμής στην τέχνη και τους πρωταγωνιστές της. Η επικρατούσα επί δεκαετίες στη χώρα μας αντίληψη αναζητά την ουσία του πολιτισμού στα αισθητικά ρεύματα και στα ίδια τα πρόσωπα των δημιουργών, απορρίπτοντας δομές και λειτουργίες πέραν των καθαρώς καλλιτεχνικών. Με τον τρόπο αυτό, υποβαθμίζονται σε μεγάλο βαθμό τόσο οι προϋποθέσεις και το υπόβαθρο που είναι αναγκαία για την καλλιέργεια των σύγχρονων τεχνών, όσο και οι συνθήκες υποδοχής τους μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, στο οποίο δεν προκρίνεται μόνον η τέχνη με κεφαλαίο Τ, δηλαδή η έμπνευση ως μοναδική πηγή πολιτιστικής ευφορίας, αλλά και όλα τα στοιχεία και οι συμπεριφορές της καθημερινής ζωής, που καθιστούν το πεδίο του πολιτισμού πολυδύναμο και βαρύνον.

Αυτή η εμμονή σε ένα κλειστό σύστημα, που αρνείται να συνομιλήσει μέσα από ανοιχτές διαδικασίες με άλλα πεδία ή συστήματα, τα οποία αναπτύσσονται εκ παραλήθη (όπως, π.χ., το πολιτικό ή το κοινωνικό πεδίο), οδηγεί όχι μόνο σε απομόνωση και αντιπαλότητα, αλλά, συχνά, σε αναχρονιστικά εργαλεία ανίχνευσης των αιτίων που προκαλούν δυσλειτουργίες ή προβλήματα στο ίδιο το σύστημα ανάπτυξης του σύγχρονου πολιτισμού. Πέραν των βαθύτερων -δικαιολογημένων ή μη- αιτίων που οφείλονται σε ιστορικές και εγγενείς αιτίες, αυτό που ενδιαφέρει

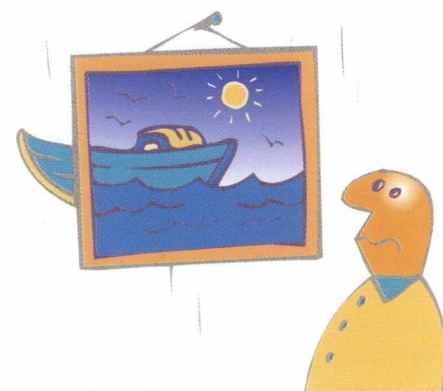
εδώ είναι να διαφανεί η ουσιαστική ανάγκη ενός τέτοιου διαλόγου, η έλλειψη του οποίου στερεί από τον κόσμο του πολιτισμού τη δυνατότητα συμμετοχής σε αποφάσεις για τη μεταβολή του σημερινού γίνεσθαι, που κρίνουν αποφασιστικά το μέλλον.

Λαμπρό παράδειγμα επιβεβαίωσης των παραπάνω αποτελεί η έλλειψη διαλόγου και ουσιαστικής σχέσης του κόσμου του πολιτισμού με τα μεγάλα οικονομικά «πακέτα» που σφράγισαν την ανάπτυξη αλλά και την κοινωνική ζωή της χώρας κατά την προηγούμενη δεκαετία. Το ίδιο ισχύει για την προετοιμασία και -πολύ φοβούμαι- την υλοποίηση του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, που ο χρονικός του ορίζοντας διαγράφεται από το 2000 έως το 2006 και το ύψος του φτάνει τα 600 δισεκατομμύρια δραχμές. Όσες επιφυλάξεις κι αν έχει κάποιος για την ισχυρή αυτή παρέμβαση στον πολιτισμό της χώρας, δεν μπορεί παρά να συμφωνήσει ότι τόσο πολλὰ χρήματα σε διάστημα μιας πενταετίας θα διαμορφώσουν νέες πραγματικότητες και τάσεις, θα επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τις κατευθύνσεις, θα προσδώσουν νέα χαρακτηριστικά στο πολιτιστικό τοπίο της χώρας.

Ας δούμε, συνεπώς, με ποιες παραδοχές εκκινεί το νέο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, όπως αυτό διατυπώνεται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα του Υπουργείου Πολι-

τισμού. Διαπιστώνοντας την παγκοσμιοποίηση των αγορών και των οικονομιών, το πρόγραμμα τονίζει την ανάγκη διατήρησης και ανάδειξης της ιδιαίτερης πολιτιστικής φυσιογνωμίας της χώρας, την οποία συνδέει άμεσα με τον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τουρισμού, της τεχνολογίας και της απασχόλησης, του σύγχρονου πολιτισμού και της κοινωνικής συνοχής. Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, ότι αναγνωρίζεται ως ιδιαίτερως σημαντική σε όλα τα παραπάνω η συμβολή του πολιτιστικού προϊόντος στη δημιουργία ζήτησης, προστιθέμενης αξίας και εισοδημάτων. Με αυτό τον τρόπο, μπορεί -σύμφωνα με το πρόγραμμα- να αντιμετωπιστεί η διεθνοποίηση. Πρόκειται για μια γλώσσα που απέχει πολύ από τις γνωστές σε όλους μας διατυπώσεις για τον πολιτισμό, και γι' αυτό προκαλεί ίσως ισχυρές αντιρρήσεις. Ωστόσο, οφείλει να αντιληφθεί καθένας ότι πρόκειται για μια αναγκαστική μετάφραση των όρων του πολιτισμού με όρους οικονομίας, στην προσπάθεια να αποκτήσουν αυτοί οι τελευταίοι την αναγκαία συνοχή ενός προγράμματος που πρόκειται να τύχει χρηματοδότησης μεγάλης κλίμακας.

Είναι φανερό ότι η οικονομική διάσταση του πολιτισμού κατακτά στις μέρες μας ολόένα και περισσότερο έδαφος. Στην ανάπτυξη της πολιτιστικής βιομηχανίας, που εμφάνισε την

πρώτη της άνοδο στη δεκαετία του 1970 στην Ευρώπη με την αύξηση του ελεύθερου χρόνου και τη μαζική κατανάλωση πολιτιστικών προϊόντων, ήρθαν να προστεθούν, η διεύρυνση των πολιτιστικών υπηρεσιών, η ολοένα στενότερη σχέση του πολιτισμού με τον τουρισμό και -τελευταία- η διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση περιεχομένων από τα δίκτυα των νέων τεχνολογιών.

Από εδώ προκύπτει στο πρόγραμμα και η σύνδεση του πολιτισμού με τους άλλους τομείς, οι οποίοι είναι άμεσα κατανοητοί ως τομείς ανάπτυξης: η τεχνολογία και οι τηλεπικοινωνίες στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας, η έρευνα και η καινοτομία, η ανταγωνιστικότητα του προϊόντος, οι νέες θέσεις εργασίας, η περιφερειακή ανάπτυξη, οι σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Αυτές οι τελευταίες, οι οποίες αποτελούν ισχυρή διαχωριστική γραμμή στις μέρες μας, με δεδομένη τη μετατόπιση του κέντρου βάρους που πρατρείται διαρκώς από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, διαπνέουν και τους δύο βασικούς άξονες του προγράμματος, που είναι αφενός η πολιτιστική κληρονομιά, και αφετέρου ο σύγχρονος πολιτισμός. Έτσι, ενώ ο σχεδιασμός και η άσκηση κρατικής πολιτικής κρίνονται ως καθοριστικά για την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας, στον τομέα του σύγχρονου πολιτισμού ο ρόλος του κράτους περιορίζεται στις υποδομές και τους μεγάλους θεσμούς, σε επικουρικό μόνο ρόλο όσον αφορά τη σύγχρονη πολιτιστική δημιουργία, όπου τονίζεται ο ρόλος της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Με απλά λόγια, αυτό σημαίνει ότι η μερίδα του λέοντος στις χρηματοδοτήσεις κατευθύνεται προς την διατήρηση και προβολή του παρελθόντος,

ενώ η σύγχρονη πολιτιστική Ελλάδα ελάχιστα χρηματοδοτείται.

Οι αριθμοί είναι αμευδείς μάρτυρες του γεγονότος, αφού το 64,6% της κοινοτικής συνδρομής κατευθύνεται στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και μόνο το 32,4% στην ανάπτυξη του σύγχρονου πολιτισμού. Μάλιστα, από αυτό το τελευταίο, το 18,6% κατευθύνεται στην ενίσχυση υποδομών και μεγάλων επικοινωνιακών γεγονότων σύγχρονου πολιτισμού και το 13,8% στην ολοκλήρωση μητροπολιτικών και συνεδριακών πολιτιστικών κέντρων.

Δεν μπορεί παρά να παρατηρήσει κανείς την προσήλωση του προγράμματος στην κλασικού προσανατολισμού παρέμβαση και την απουσία διαρθρωτικών μέτρων για την οικονομία του πολιτισμού. Ωστόσο, για να ξεφύγουμε κάποτε από τις μικρές και άγονες επιχορηγήσεις και να αντιμετωπίσουμε τη σύγχρονη ευρωπαϊκή και παγκόσμια πολιτιστική πραγματικότητα, θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε την οικονομία του πολιτισμού

της Μυρσίνης Ζορμπά

με δυναμισμό, να αναζητήσουμε σε αυτήν τα προνομιακά πεδία και τα συγκριτικά μας πλεονεκτήματα.

Το κεφάλαιο του αρχαίου πολιτισμού που διαθέτει η χώρα δεν μπορεί να είναι αποδοτικό παρά μόνο σε συνδυασμό με τη σύγχρονη έκφραση. Αυτή η σύνθεση θα μπορέσει να διαμορφώσει το νέο, ενδιαφέρον πρόσωπο του πολιτισμού μας, μέσα και έξω από τη χώρα. Για να γίνει κάτι τέτοιο, οφείλουμε να ανοίξουμε, πριν απ' όλα, το διάλογο για την οικονομία του πολιτισμού και την αναδιάρθρωσή της. Να νιώσουμε ότι με τον τρόπο αυτό διασφαλίζουμε την αισθητική και την ποιότητα του πολιτισμού από τους κινδύνους που διατρέχουν σήμερα, χωρίς εθελοδοφία, αλλά με θέληση να αξιοποιήσουμε το παρελθόν και το παρόν με τον καλύτερο τρόπο.

Π

Νέο κλίμα, παλιά προβλήματα

Η αντικατάσταση του Γεράσιμου Αροένη από τους Ευθυμίου-Πετσάλνικο υπογράμμισε την ανάγκη να αλλάξει το κλίμα στην οδό Μητροπόλεως. Σήμερα, πέντε περίπου μήνες μετά την αλλαγή, η πολιτική του νέου σχήματος δεν διέψευσε τις προσδοκίες για βελτίωση της εικόνας του ΥΠΕΠΘ στην εκπαιδευτική κοινότητα.

Η ηγεσία του ΥΠΕΠΘ είναι καταρχήν επιτυχημένη επικοινωνιακά. Είναι πασιδηλό πως μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς και το οργανωμένο ΠΑΣΟΚ αντιμετωπίζουν πλέον τους «συναδέλφους» Ευθυμίου-Πετσάλνικο ευμενώς, με εμπιστοσύνη. Ακόμα και ορισμένοι ηγέτες των μεγάλων κινητοποιήσεων της προηγούμενης περιόδου παραδέχονται πως, αν μη τι άλλο, η νέα πολιτική ηγεσία του υπουργείου χαρακτηρίζεται από «ευελξία» και προσαρμοστικότητα.

Επιπλέον, οι πρώτες παρεμβάσεις του νέου ΥΠΕΠΘ (ΤΕΙ, διαγωνισμός ΑΣΕΠ, εισαγωγικές εξετάσεις) έγιναν ευμενώς δεκτές από τους ενδιαφερόμενους:

Τα ΤΕΙ «ανωτατοποιούνται» ακόμα και διά χειλέων πρωθυπουργού, χωρίς μάλιστα να διακρίνεται μείζων αντιπαλότητα από το κατεστημένο των ΑΕΙ και του ΤΕΕ, που παραδοσιακά αντιτίθενταν στην αναβάθμισή τους.

Έγινε δεκτός ο συνυπολογισμός «μορίων» στην τελική βαθμολογία των υποψηφίων του διαγωνισμού του ΑΣΕΠ, επιβραβεύοντας την προϋπηρεσία, τα μεταπτυχιακά κ.λπ., όπως ζητούσαν ο Συνασπισμός και... το ΠΑΣΟΚ. Οι επαναλήψεις των πολιρκιών του 1998 μοιάζουν σήμερα ανέφικτες, παρά τις προθέσεις κάποιων ακραία συντεχνιακών (ή νοσταλγικών) ομάδων.

Μειώθηκε ο αριθμός των εξεταζομένων μαθημά-

των στις εισαγωγικές στα ΑΕΙ, ελαχιστοποιήθηκε ο ρόλος της εσωσχολικής επίδοσης, ο βραχνάς των εξετάσεων της Β' Λυκείου μετετράπη σε οιονεί πλεονέκτημα για τους μαθητές. Αν και από παιδαγωγική άποψη η συζήτηση για το βέλτιστο σύστημα εισαγωγής την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ανιαρή και με έντονα βυζαντινολογικά στοιχεία, είναι προφανές πως πολιτικά η κοινωνία δέχτηκε θετικά τις αλλαγές.

Ενδιαφέρον, επίσης, έχει πως οι παραπάνω αλλαγές, αντίθετα απ' ό,τι πολλοί προβλέπαμε, δεν έφεραν τον νέο υπουργό σε οξεία αντιπαράθεση με τον προκάτοχό του, όπως μακρά παράδοση

“επιβάλλει”. Το ΠΑΣΟΚ κατόρθωσε με τις αλλαγές να εμπεδώσει την αίσθηση πως η μεταρρύθμιση μάλλον επιδιωχόταν, παρά ανατρέπεται. Σημαντική ήταν εδώ η “συνεισφορά” των κομμάτων της αντιπολίτευσης, που έσπευσαν να υπογραμμίσουν σε όλους τους τόνους πως οι αλλαγές αποτελούν «μερεμέτια» σε μια πολιτική που συνεχίζεται.

Από την άλλη και επί ηγεσίας Ευθυμίου-Πετσάλνικου, αναδεικνύονται παραδοσιακές αγκυλώσεις στην οργάνωση και την πολιτική του υπουργείου:

Το ΥΠΕΠΘ αντιμετωπίζει πρόβλημα υδροκεφαλισμού. Είναι απολύτως απαραίτητο να αποκεντρωθούν πολλές

από τις αρμοδιότητές του (που αφορούν, λ.χ. τη στελέχωση των σχολείων, το αναλυτικό πρόγραμμα, ακόμα και θέματα υποδομής) σε χαμηλότερα επίπεδα, ακόμα και σε αυτό της σχολικής μονάδας. Το εκπαιδευτικό σύστημα είναι υπερμέγεθες για τις δυνατότητες των υπηρεσιών της οδού Μητροπόλεως.

Το ΥΠΕΠΘ αντιμετωπίζει πρόβλημα στελέχωσης. Σε επίπεδο συμβούλων θα ήταν σκόπιμο να γίνει γενναίο άνοιγμα σε νέους ανθρώπους, που μόλις έχουν τελειώσει το διδακτορικό τους, ή που στελεχώνουν χαμηλές βαθμίδες στα ΑΕΙ. Η εμμονή στα κουρασμένα, διαπλεκόμενα και συχνά ακατάρτητα “παλικάρια” των υψηλών βαθμίδων των παιδαγωγικών τμημάτων δεν αποδίδει πλέον για κανέναν.

Το ΥΠΕΠΘ συνεχίζει να κινείται χωρίς στρατηγική. Ο προγραμματισμός είναι το απαραίτητο επόμενο βήμα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Να μάθουμε όλοι ποιες τομές προγραμματίζει το ΥΠΕΠΘ, πότε αυτές θα υλοποιηθούν, με ποιους (μετρήσιμους) στόχους, με περιγραφή των ενδιαμέσων βημάτων. Είναι χαρακτηριστικό πως σε θέματα που απασχολούν ακόμα και διεθνή fora (όπως είναι, λ.χ., η αξιολόγηση σχολικών μονάδων και ΑΕΙ με τη μέθοδο της κατάταξης (ranking), ή η πιστοποίηση δεξιοτήτων που αποκτώνται στους χώρους εργασίας), οι θέσεις του ΥΠΕΠΘ μοιάζει να προκύπτουν εκ των ενόντων, με δυσδιάκριτη την ένταξή τους σε κάποια γενική κατεύθυνση.

Τρεις κύκλοι σπουδών στο ελληνικό πανεπιστήμιο

του Δημήτρη Οικονόμου

Η δεκαετία του '90 υπήρξε για το ελληνικό πανεπιστήμιο μια χαμένη ευκαιρία. Παρά το ότι δαπανήθηκαν πολύ σημαντικά ποσά για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (κυρίως μέσω

του Α' και του Β' ΚΠΣ), τα παλαιότερα προβλήματα δεν αντιμετωπίστηκαν επαρκώς, ενώ δημιουργήθηκαν και ορισμένα νέα. Οι δυσάρεστες αυτές εξελίξεις υπήρξαν απόρροια τριών παραγόντων: της μη αποδοτικής και -σε ορισμένες περιπτώσεις, αρνητικής- χρησιμοποίησης των χρηματικών πόρων (λ.χ., δημιουργία των ΠΣΕ, Προγραμμάτων Σπουδών Επιλογής) της μη αντιμετώπισης χρόνιων προβλημάτων, η πηγή των οποίων δεν είναι η έλλειψη πόρων αλλά αδυναμίες του θεσμικού πλαισίου και, τέλος, οι παρενέργειες της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Ενώ η κριτική (συχνά άδικη ή υπερβολική) εντοπίστηκε στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η μεταρρύθμιση είχε σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, επειδή η -ορθή σε επίπεδα αρχής- επιλογή της αύξησης του αριθμού των εισακτέων στα ΑΕΙ (και ΤΕΙ) δεν συνδυάστηκε με τις αναγκαίες βελτιώσεις στις υποδομές και το προσωπικό, με αποτέλεσμα την επιδείνωση ορισμένων δεικτών καθοριστικής σημασίας για την ποιότητα των σπουδών.

Η δεκαετία υπήρξε χαμένη όχι μόνο επειδή σπαταλήθηκαν πόροι και χάθηκε χρόνος, αλλά και γιατί αυτά συνέβησαν σε μια περίοδο πολύ σοβαρών μετασχηματισμών, που δημιουργούν αυξημένες απαιτήσεις για το πανεπιστήμιο. Η ενδεικτική απαρίθμηση που προηγήθηκε περιλαμβάνει μερικά μόνο από τα θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Παρακάμπτοντας εδώ όσα συνδέονται με τη χρηματοδότηση, θα ήθελα να αναφερθώ σε ένα σύνθετο ζήτημα, με ποικίλες επιμέρους διαστάσεις: διαδικασία εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, κόστος της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σχέση μεταξύ σπουδών και αγοράς εργασίας, επαγγελματικά δικαιώματα αποφοίτων, σχέση μεταξύ ΑΕΙ και ΤΕΙ. Όλα αυτά τα θέματα, που είναι σήμερα οξυμμένα, δίνουν την εντύπωση

αδιεξόδου κάθε φορά που επιχειρείται ο μεμονωμένος χειρισμός τους. Κατά την άποψή μου, τα θέματα αυτά είναι αλληλένδετα και η αντιμετώπισή τους προϋποθέτει μια συνολική αναδιάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

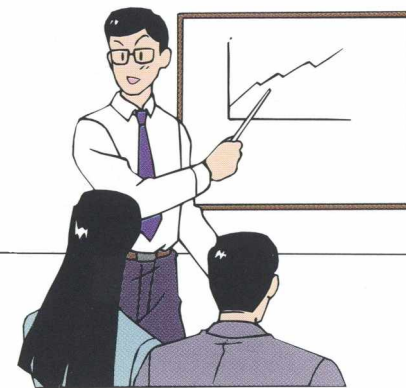
Πυρήνας της αντιμετώπισης πρέπει να είναι η **θεσμοθέτηση τριών κύκλων σπουδών** -επιλογή που δεν είναι τυχαίο ότι ακολουθείται από τις περισσότερες Δυτικές χώρες. Μια τέτοια διάρθρωση παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα, είτε επιλύοντας τα προαναφερθέντα και άλλα προβλήματα, είτε καθιστώντας τα επιλύσιμα. Συγκεκριμένα:

• Ο πρώτος (διετής ή τριετής) κύκλος επιτρέπει την είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση χωρίς την προβληματική διαδικασία των εισαγωγικών εξετάσεων (και τη συμπαρομαρτούσα παραπαιδεία) που κάθε προσπάθεια εξορθολογισμού τους κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει αποτύχει. Η διαδικασία επιλογής θα μεταφερθεί, κατά βάση, στο εσωτερικό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αφού θα αφορά κυρίως την πρόσβαση στους επόμενους κύκλους και θα γίνεται με κριτήρια προσαρμοσμένα στον ιδιαίτερο χαρακτήρα της.

• Η ύπαρξη τριών κύκλων και τριών επαλλήλων και ιεραρχημένων τίτλων σπουδών δημιουργεί ένα πλαίσιο για τον καθορισμό διαφοροποιημένων επαγγελματικών δικαιωμάτων, το οποίο μπορεί να οδηγήσει στην επίλυση παλαιών ή πρόσφατων προβλημάτων: την προσαρμογή της Ελλάδας στις διατάξεις της ΚΟ 89/48 της Ε.Ε. χωρίς να υποβαθμιστούν τα σημερινά πολυτεχνειακά διπλώματα, την απόδοση στα ΤΕΙ ενός ορθολογικού ρόλου στο πλαίσιο της ανώτατης εκπαίδευσης (με τη μετατροπή τους,

καταρχήν, σε σχολές πρώτου κύκλου, που θα μπορούν μελλοντικά και μετά από αξιολόγηση να αναπτύξουν και τους άλλους κύκλους), κ.λπ. Πέρα από το θέμα των σημερινών ΤΕΙ, ο πρώτος κύκλος επιτρέπει τη δημιουργία αυτοτελών προγραμμάτων σπουδών τεχνικού/εφαρμοσμένου χαρακτήρα, καλύπτοντας ένα μακροχρόνιο κενό του συνολικού εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα, χωρίς να αποκόπτεται από τους επόμενους κύκλους όσους έχουν τη βούληση και τις προϋποθέσεις συνέχισης. • Οι τρεις κύκλοι διευκολύνουν τη ρύθμιση θεμάτων ακαδημαϊκού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα, που σήμερα παρουσιάζουν αδυναμίες: την έλλειψη προαπαιτούμενων, που σήμερα επιτρέπει την παρακολούθηση προχωρημένων μαθημάτων των τελευταίων ετών χωρίς να έχουν ολοκληρωθεί τα βασικά μαθήματα των πρώτων τον καταμερισμό εργασίας μεταξύ πρώτου και δεύτερου κύκλου (είτε εφαρμοσμένα προγράμματα προσανατολισμένα σε αυτοτελές πτυχίο, είτε εισαγωγικά προγράμματα γενικού χαρακτήρα που θα οδηγούν σε εξειδικευμένα προγράμματα δεύτερου κύκλου) τη μείωση του συνολικού χρόνου σπουδών που σε μερικές περιπτώσεις είναι σήμερα υπερβολικός (λ.χ. σε ορισμένα τμήματα μηχανικών απαιτούνται 6 έως 8 έτη για απλό μεταπτυχιακό -όχι διδακτορικό- δίπλωμα), με ό,τι αυτό συνεπάγεται σε χρηματικό και άλλο κόστος, κ.ά.

Όσα προηγήθηκαν αποτελούν μια σκιαγράφιση μόνο ενός συστήματος τριών κύκλων. Προφανώς, απαιτείται η αντιμετώπιση μεγάλου αριθμού πρακτικών και θεσμικών προβλημάτων. Νομίζω, ωστόσο, ότι τόσο η εφικτότητα όσο και η σκοπιμότητα μιας τέτοιας αλλαγής είναι αναμφίβολη. Τα σημερινά προβλήματα του ελληνικού πανεπιστημίου, το οποίο, θέλοντας ή μη, οφείλει να λειτουργήσει τα επόμενα χρόνια σε ένα όλο και πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον, δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν με απλή διαχείριση της σημερινής κατάστασης απαιτούν τομές και αλλαγές δομικού χαρακτήρα.

Η μεταρρύθμιση στην υγεία

Από τις αρχές του 2001 ένα νέο σύστημα υγείας θα αρχίσει να εφαρμόζεται στη χώρα μας, που θα ολοκληρωθεί έως το τέλος του 2006. Η μεταρρύθμιση «Υγεία για τον πολίτη» φιλοδοξεί να διαμορφώσει ένα σύγχρονο σύστημα υγείας, που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες υγείας του ελληνικού λαού και στις προσδοκίες του για υψηλού επιπέδου ιατρική περίθαλψη και νοσηλευτική φροντίδα.

Σήμερα, τα προβλήματα στην οργάνωση και λειτουργία του συστήματος υγείας στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα είναι μεγάλα και κρίσιμα, παρά τα θετικά βήματα και τα επιτεύγματα της τελευταίας 20ετίας.

Η δημιουργία του ΕΣΥ, η καθολικότητα στην ασφαλιστική κάλυψη, η ισότητα των πολιτών ως προς την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, η ανάπτυξη όλων των βαθμίδων περίθαλψης από το ΕΣΥ, και κυρίως η δημιουργία των Κέντρων Υγείας στην ύπαιθρο, καθώς και η ποσοτική και ποιοτική αύξηση των επενδύσεων και του ανθρώπινου δυναμικού στον δημόσιο τομέα, έχουν συμβάλει στη βελτίωση του συστήματος υγείας στη χώρα μας.

Από τις αρχές όμως της δεκαετίας του '90, άρχισαν να παρατηρούνται φαινόμενα απορρύθμισης του συστήματος υγείας, με άμεσες αρνητικές συνέπειες τόσο στην προσβασιμότητα όσο και στην ποιότητα των παρεχόμενων δημοσίων υπηρεσιών.

Τα πιο σημαντικά από τα προβλήματα που απειλούν τη βιωσιμότητα του ίδιου του συστήματος είναι πρώτα απ' όλα η πολυδιάσπαση των ταμείων υγείας της κοινωνικής ασφάλισης, που συνεπάγεται κοινωνικές ανισότητες στις παροχές, διαχειριστική ανεπάρκεια και κατασπατάληση πόρων. Σημαντικό, επίσης, πρόβλημα αποτελεί η ανυπαρξία ολοκληρωμένης πολιτικής υγείας με έμφαση στην πρόληψη και την προαγωγή της υγείας,

καθώς και η αδυναμία του Υπουργείου Υγείας για σύγχρονη και αποτελεσματική διοίκηση του ΕΣΥ. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να υπάρχει περιορισμένη ανάπτυξη οργανωμένης Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας, ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα, και ανεπαρκής διοίκηση/διαχείριση των δημόσιων νοσοκομείων, τα οποία παρέχουν ποιοτικά υποβαθμισμένη περίθαλψη.

Σε ό,τι αφορά τους ανθρώπινους πόρους, παρατηρείται έλλειψη κινήτρων για τους γιατρούς και τους άλλους επαγγελματίες υγείας, που έχει οδηγήσει συχνά στην υιοθέτηση αντιδοντολογικών συμπεριφορών και κακής «δημοσιοϋπαλληλικής» νοοτροπίας. Επίσης, υπάρχει έλλειψη σχεδιασμού στην παραγωγή και εκπαίδευση//κατάρτιση των επαγγελματιών υγείας, με αποτέλεσμα τον ιατρικό υπερπληθωισμό, αλλά και την παράλληλη έλλειψη εξειδικευμένου νοσηλευτικού προσωπικού και άλλων επαγγελματιών υγείας.

Τέλος, παρατηρείται ανεξέλεγκτη λειτουργία και ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, που τροφοδοτεί την υπερκατανάλωση ιατρικών υπηρεσιών και τη ραγδαία αύξηση δημοσίων και ιδιωτικών δαπανών. Οι ιδιωτικές δαπάνες ξεπερνούν το 3% του ΑΕΠ, ενώ το φαινόμενο της παροικονομίας στο χώρο της υγείας αγγίζει το 1,5% του ΑΕΠ. Για την εξυπηρέτηση της εθνικής αυτής ανάγκης, σχεδιάστηκε στο διάστημα Μαΐου-Ιουλίου 2000 η προτεινόμενη μεταρρύθμιση «Υγεία για τον πολίτη», με διακόσια ριζοσπαστικά μέτρα, τoμés που αποσκοπούν:

- Στο σχεδιασμό και στην άσκηση εθνικής πολιτικής υγείας με την ανάδειξη του Υπουργείου Υγείας σε επιτελικό-συντονιστικό ρόλο.
- Στην ενοποίηση και αποτελεσματική διαχείριση των πόρων της κοινωνικής ασφάλισης υγείας, με τη δημιουργία του Οργανισμού Διαχείρισης των Πόρων της κοινωνικής ασφάλισης (ΟΔΙΠΥ).
- Στη δημιουργία Περιφερειακών Συστημάτων Υγείας (ΠΕΣΥ) κατά διοικητική περιφέ-

ρεια, με τη μορφή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, όπου θα υπάγονται όλες οι μονάδες υγείας της περιφέρειας.

- Στην ανάπτυξη της Δημόσιας Υγείας-Πρόληψης, με τη δημιουργία του Κεντρικού Συμβουλίου Δημόσιας Υγείας και των Περιφερειακών Συμβουλίων Δημόσιας Υγείας, καθώς και με την ίδρυση του Εθνικού Ινστιτούτου Υγείας.

- Στην ανάπτυξη της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας, με την υπαγωγή των μονάδων του ΙΚΑ στα ΠΕΣΥ, με τη δημιουργία αστικών Κέντρων Υγείας, καθώς και με την καθιέρωση του θεσμού του προσωπικού γιατρού.

- Στον εκσυγχρονισμό των νοσοκομείων με την κατάργηση των Δ.Σ., την καθιέρωση του γενικού διευθυντή-manager, την απογευματινή λειτουργία, την άσκηση ελεγχόμενης ιδιωτικής ιατρικής.

- Στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη νέων υπηρεσιών υγείας, όπως είναι τα νοσοκομεία ημέρας, τα κέντρα αποκατάστασης, η νοσηλεία στο σπίτι, το 24ωρο τηλεφωνικό κέντρο, η τηλεϊατρική, κ.ά.

- Και τέλος, στην ενίσχυση και αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού (εκπαιδευτική, επιστημονική, οικονομική), με νέα μισθολόγια, με επιστημονικά κλινικά αξιώματα και με ουσιαστική συμμετοχή στη διοίκηση των μονάδων.

Είναι, βέβαια, φανερό ότι η επιτυχής υλοποίηση των στόχων αυτών θα εξαρτηθεί πρωτίστως από την ενεργοποίηση και συμμετοχή των ίδιων των εργαζομένων στο χώρο της υγείας, που αποτελούν και τον πιο κρίσιμο παράγοντα στη λειτουργία του συστήματος. Το θετικό κλίμα που δημιούργησε η εξαγγελία των μέτρων της μεταρρύθμισης, τόσο στην ελληνική κοινωνία όσο και ειδικότερα στο χώρο της υγείας, αποτελεί την καλύτερη δυνατή αφετηρία για την υλοποίηση του δύσκολου αυτού εγχειρήματος.

Για μια αποτελεσματική πολιτική αγροτικής ανάπτυξης

Ο αναπτυξιακός δυναμισμός της ελληνικής γεωργίας των δεκαετιών του 1950 και του 1960 αποτελεί μια μακρινό παρελθόν. Φαίνεται ότι, μετά την ολοκλήρωση της εκμηχάνισης και τη ραγδαία αύξηση της χρήσης των βιομηχανικών εισροών (που οδήγησε σε μεγάλη αύξηση των φυσικών αποδόσεων), η ελληνική γεωργία δεν μπορεί να αναπτυχθεί πλέον χωρίς ριζικές θεσμικές και διαρθρωτικές αλλαγές, που συνδέονται με το μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, με τον τρόπο οικονομικής διαχείρισής τους, με το επίπεδο εκπαίδευσης των νέων αγροτών, με την ενίσχυση των συλλογικών προσπαθειών των αγροτών και κυρίως των συνεταιρισμών, με την ανάπτυξη της αγροτικής έρευνας, με την αλλαγή κατεύθυνσης της παραγωγής με στόχο την ποιότητα, κ.ά.

Σήμερα, όλα τα χρονίζοντα προβλήματα της ελληνικής γεωργίας εμφανίζονται εντονότερα, αφού δεν μπορούν πια να αντιμετωπιστούν από τη «γενναιοδωρία» της εθνικής αγροτικής πολιτικής τιμών και την «αφθονία» των κοινοτικών επιδοτήσεων. Έτσι, οι αδυναμίες, τόσο στο επίπεδο της παραγωγικότητας της γεωργίας όσο και της ποιότητας των προϊόντων, αντανακλώνται άμεσα στα αγροτικά εισοδήματα.

Το ζήτημα που πρέπει να διερευνηθεί με δεδομένες τις σημερινές συνθήκες της εθνικής μακροοικονομικής πολιτικής μέσα στην ΟΝΕ (δημοσιονομική αυστηρότητα και συναλλαγμα-

τιμές και αλλαγή φιλοσοφίας στη στήριξη της γεωργίας), και τέλος με τη ραγδαία διεθνοποίηση της Συμφωνίας GATT (που αυξάνει τον διεθνή, πλέον, ανταγωνισμό), είναι με ποιους τρόπους μπορεί η εθνική αγροτική πολιτική να συμβάλει σε μια νέα πορεία αγροτικής ανάπτυξης, αξιοποιώντας πλήρως τις τεράστιες δυνατότητες διαρθρωτικών παρεμβάσεων που παρέχονται από τους κοινοτικούς πόρους με το Γ.Κ.Π.Σ.

Ορισμένες μόνο ιδέες θα μπορούσαν επιγραμματικά να διατυπωθούν εδώ.

- Για να εφαρμοστεί μια αγροτική πολιτική, πρέπει προηγουμένως να έχει επαρκώς σχεδιαστεί και μελετηθεί. Συνεπώς, χρειάζεται μια επιτελική μονάδα υψηλής επιστημονικής στάθμης, που θα σχεδιάζει, θα προτείνει και θα ελέγχει την εφαρμογή των διαφόρων μέτρων αγροτικής πολιτικής.

- Για να επιτύχει μια αγροτική πολιτική, πρέπει να είναι διαφοροποιημένη. Δεν υπάρχει μία μόνο ελληνική γεωργία, αλλά τουλάχιστον τρεις (πεδινή, ορεινή, παραθαλάσσια και περιαστική) με εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά, διαφορετικές ανάγκες, διαφορετικές δυνατότητες και διαφορετικό μέλλον (ανεξάρτητα από μέγεθος εκμεταλλεύσεων, κ.λπ.).

- Για να μπορέσει να εφαρμοστεί αγροτική πολιτική, πρέπει να αναδιαρθρωθεί πλήρως το σύστημα συμβουλευτικής στήριξης, πληροφόρησης και εκπαίδευσης των αγροτών, είτε το σύστημα αυτό διατηρήσει τον δημόσιο είτε αποκτήσει συνεταιριστικό χαρακτήρα. Στις δυτικές χώρες, όλα τα συστήματα συνυπάρχουν.

- Για να αποδώσει οποιαδήποτε αγροτική πολιτική, πρέπει να στηρίζεται σε πραγματικά δεδομένα, που διαμορφώνουν το πλαίσιο ανάπτυξης της ελληνικής γεωργίας. Συνεπώς, απαιτείται πλήρης ανάλυση του διεθνούς

περιβάλλοντος, καθώς και μεγάλη προσπάθεια ώστε να υπάρχει πρόβλεψη για τις συνθήκες της διεθνούς αγοράς αγροτικών προϊόντων και τις θεσμικές αυξήσεις που πιθανολογούνται σε ευρωπαϊκό (πιθανή επανεθνικοποίηση της ΚΑΠ μετά το 2006) και σε διεθνές (νέος γύρος ΠΟΕ μετά το 2001) επίπεδο.

- Δεν είναι δυνατόν να επιτύχει οποιαδήποτε μελλοντική προσπάθεια, αν δεν αναλυθούν οι πραγματικές δυνατότητες τόσο της ελληνικής γεωργίας (εδάφος, νερό, αποδόσεις, ποικιλίες, κ.λπ.), όσο και των ελληνικών αγροτών (επίπεδο εκπαίδευσης, ηλικία, κ.ά.), ανάλογα με τις διαφοροποιήσεις τους σε γεωγραφικό και κλαδικό επίπεδο.

Γενικότερα, η προσπάθεια αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να αντιμετωπίζει την πολυπλοκότητα των σημερινών συνθηκών τόσο με κάθετο τρόπο (παραγωγή-μεταποίηση-εμπορία), με στόχο την ποιότητα και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των αγροτικών προϊόντων καθώς και την υγεία των πολιτών, όσο και με οριζόντιο (σύνδεση της γεωργίας με τους άλλους τομείς μέσα στην τοπική οικονομία), με στόχο την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και την αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος.

Όλα τα παραπάνω βρίσκονται είτε στο στάδιο του προγραμματισμού είτε στο στάδιο της υλοποίησης από τη σημερινή πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Όμως, για την επιτυχία αυτής της αναπτυξιακής προσπάθειας, πρέπει να κινητοποιηθούν οι τοπικές δυνάμεις και, κυρίως, οι ίδιοι οι αγρότες και οι οργανώσεις τους, που είναι οι φορείς της αγροτικής ανάπτυξης. Κι όλα αυτά, στο πλαίσιο ενός συνολικού σχεδιασμού, όχι μόνο κλαδικής αγροτικής πολιτικής, αλλά και ολοκληρωμένης πολιτικής, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής. Οι σημερινοί προσανατολισμοί της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής κινούνται, ευτυχώς, προς αυτή την κατεύθυνση.

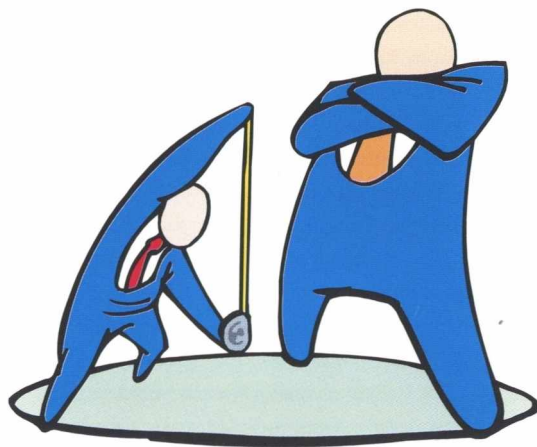
του Ναπολέοντα Μαραβέγγια

Περί κοινωνικής εταιρικής ευθύνης (περαιτέρω σκέψεις)

Διαφορετικοί μεταξύ τους χώροι, με διαφορετικούς στόχους και ευαισθησίες, θα μπορούσαν να συγκλίνουν σήμερα στην ανάληψη πρωτοβουλιών για μια στέρεη και υγιή σχέση ανάμεσα στις επιχειρήσεις και την κοινωνία, που διασφαλίζεται με την συνεχή αύξηση της κοινωνικής εταιρικής αξίας. Διευθυντικά στελέχη και επιχειρηματίες συνειδητοποιούν σταδιακά ότι η εταιρική κοινωνική ευθύνη συμβαδίζει με την ανταγωνιστικότητα και την κερδοφορία. Η θεωρία του Μίλτον Φρίντμαν που από τη δεκαετία του '70 ήθελε την επιχείρηση να έχει ως μοναδική αποστολή την αύξηση των κερδών της, χάνει οπαδούς, ιδιαίτερα στους κύκλους των μεγαλύτερων και πιο επιτυχημένων επιχειρήσεων της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Δεκάδες πρωτόκολλα και κώδικες δεοντολογίας, που υπογράφονται από εκατοντάδες επιχειρήσεις, περιέχουν δεσμεύσεις για δράσεις εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν, το πρωτόκολλο CERES για το περιβάλλον και τη διαχείριση των φυσικών πόρων και το πρωτόκολλο CAUX ROUND TABLE για την επιχειρηματική ηθική. Στην Ευρώπη υπάρχει από το 1996 το Επιχειρηματικό Δίκτυο για την Κοινωνική Συνοχή, ενώ τελεί υπό ίδρυση και το ελληνικό παράρτημα του Δικτύου, με συμμετοχή 10 ελληνικών επιχειρήσεων.

Εργαζόμενοι και κάποιοι συνδικαλιστικοί φορείς αναμετρώνται με το περιοριστικό πλαίσιο που διαμορφώνει η διεκδικητική βάση των κεκτημένων και αναζητούν νέο πλαίσιο παρέμβασης. Η αύξηση της κοινωνικής αξίας των επιχειρήσεων ορίζει εκ των πραγμάτων νέα διεκδικητικά πεδία για τους εργαζόμενους και προσδιορίζει με νέους όρους την παρέμβαση του κοινωνικού κράτους.

Στο παγκόσμιο συνδικαλιστικό συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Ντέρμπαν της Νοτιοαφρικανικής Ένωσης από 3 έως 7 Απριλίου 2000 με θέμα «Για την παγκοσμιο-

ποίηση της κοινωνικής δικαιοσύνης», αναπτύχθηκε έντονος προβληματισμός για το ρόλο που πρέπει να διαδραματίσει ο κόσμος της εργασίας σε συνθήκες οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Αναδείχθηκαν ζητήματα όπως η ανάγκη για κοινωνική αλληλεγγύη σε υπερεθνικό επίπεδο, η παγκόσμια συνδικαλιστική συνεργασία και οι νέες μορφές συμμετοχής στα κέντρα λήψης των αποφάσεων (όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου), η σημασία του διαλόγου με τις ηγεσίες των επιχειρήσεων, η ιδιαίτερη σημασία του Ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Εξακολουθεί, ωστόσο, να παραμένει ζητούμενο για το εργατικό κίνημα και τους φορείς του η υπέρβαση της παραδοσιακής συνδικαλιστικής λογικής.

Το ελληνικό κράτος και οι επίσημοι φορείς του, αν και θεωρούν τις επιχειρήσεις βασικό μοχλό ανάπτυξης και διοχετεύουν σε αυτές σημαντικότερους εθνικούς και κοινοτικούς πόρους, συνεχίζουν ακόμη να τις αντιμετωπίζουν σαν «μαύρο κουτί». Αδυνατούν να μετρήσουν την ανταποδοτικότητα των πόρων που εισρέουν στις επιχειρήσεις και να τη συνδέσουν με την κοινωνική τους αξία. Μια τέτοια σύνδεση ορίζει ένα νέο

σημαντικό πεδίο παρέμβασης για την ανάπτυξη των ελληνικών επιχειρήσεων και για τη βελτίωση της καθημερινής ζωής των εργαζομένων.

Το νέο αυτό περιεχόμενο της παρέμβασης στην κατεύθυνση της ανάληψης κοινωνικής εταιρικής ευθύνης και της αύξησης της κοινωνικής αξίας των επιχειρήσεων, εγγράφεται ήδη στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσα από τα ευρωπαϊκά προγράμματα, δημιουργεί μεταξύ άλλων κίνητρα και κατευθύνει τους κοινοτικούς πόρους βάσει κριτηρίων που σχετίζονται με την κοινωνική εταιρική αξία. Η έμφαση στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού των Ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, η ολική ποιότητα, η περιβαλλοντική διαχείριση, η ισοότητα ευκαιριών, η διαρκής κατάρτιση, αποτελούν όψεις αυτής της επένδυσης. Η αδυναμία πλήρους απορρόφησης των Ευρωπαϊκών κονδυλίων από τις ελληνικές επιχειρήσεις σχετίζεται και με τη δυσκολία τους να συνδέσουν την ανταγωνιστικότητα και την κερδοφορία τους με την κοινωνική τους διάσταση. Η δυσκολία αυτή καθιστά την ελληνική επιχείρηση επιφυλακτική να επενδύσει στην κοινωνική της αξία, με αποτέλεσμα αφενός να χάνει ευκαιρίες για τη δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, και αφετέρου να υπολείπεται στον τομέα της κοινωνικής ευθύνης.

Στη βάση αυτή, η ανανέωση του θεσμικού πλαισίου των επιχειρήσεων και η δημιουργία δομών για την προώθηση της εταιρικής ευθύνης δεν μπορεί παρά να αποτελεί σημαντική όψη ενός εκσυγχρονισμού με κοινωνική αλληλεγγύη.

Κατά την κρίση μου τετραετία που διανύουμε, η σύνδεση της αποτελεσματικότητας και της ανταγωνιστικότητας με την κοινωνική ευθύνη και την αναβάθμιση της ποιότητας της καθημερινής ζωής προσδιορίζει γενικότερα το στίγμα του επιχειρούμενου εκσυγχρονισμού.

Ανήκουν τα κόμματα στα μέλη τους;

Στο προηγούμενο τεύχος της «Πρωτοβουλίας» υποστηρίξαμε την αλλαγή του εκλογικού συστήματος. Εντάξαμε την αλλαγή αυτή στην αναβάθμιση της μεταπολεμικής δημοκρατίας. «της καλύτερης δημοκρατίας που γνώρισε ποτέ ο τόπος». Θα θέλαμε να επανέλθουμε με ορισμένες σκέψεις που αφορούν τόσο τη λειτουργία όσο και –πρωτίστως– τον θεσμικό ρόλο των πολιτικών κομμάτων.

Κρίση των κομματικών σχηματισμών Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 η κρίση των κομματικών σχηματισμών επανέρχεται, ως κοινή παραδοχή. Τα κόμματα δηλώνουν δυσαρεστήμενα από τον αριθμό των μελών τους, την ποιότητα του εσωκομματικού τους διαλόγου, την καθημερινή τους παρουσία εκεί όπου εργάζονται και διαβιούν οι πολίτες, κ.ο.κ.

Όλα συμβαίνουν σαν οι κομματικοί μηχανισμοί να προσελκύουν μόνον όσους διαθέτουν κοινωνικό και μορφωτικό κεφάλαιο και φιλοδοξίες ώστε να στελεχώνουν τους μηχανισμούς εξουσίας. Ταυτόχρονα, οι εξαντλητικές και ανούσιες συνεδριάσεις, οι αυστηρές και ταυτόχρονα παρωχημένες κομματικές ιεραρχίες και επιτηρίδες, η τελετουργική «ξύλινη» γλώσσα προορίζονται, θα 'λεγε κανείς, ακριβώς για να κρατούν μακριά από την εσωκομματική ζωή τη συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών, που δεν έχουν καμιά διάθεση να σπαταλούν τον πολύτιμο προσωπικό τους χρόνο σε κάτι που κανείς δεν ξέρει σε τι άλλο χρησιμεύει εκτός από τη δημιουργία επαγγελματικής καριέρας, ή την προώθηση πελατειακών δικτύων.

Σε μια σταθεροποιημένη δημοκρατία, η εξουσία που προορίζεται για τα κόμματα δεν εξαρτάται από τον αριθμό των μελών τους, αλλά μόνο από τον αριθμό των υποψηφίων τους. Έτσι, επειδή ο κομματικός μηχανισμός εξασφαλίζει τη νομιμοποίησή του από την κοινωνία μέσω των εκλογών, γι' αυτούς που είναι ήδη «μέσα» όσο λιγότερα είναι τα κομματικά μέλη, τόσο το καλύτερο κατά μία έννοια!

Τα κόμματα ανήκουν στα μέλη τους; Πιστεύουμε πως τα κόμματα δεν θα μπορούσαν να ανανεωθούν όσο θεωρείται πως η «εσωτερική» τους λειτουργία αποτελεί αποκλειστικό ζήτημα των μελών τους. Σε μια ώριμη δημοκρατία τα κόμματα δεν ανήκουν στα μέλη τους. Λόγω του ακρογωνιαίου θεσμικού τους ρόλου, οφείλουν να ανήκουν σε όλους τους πολίτες. Θα πρέπει, λοιπόν, να εξελιχθούν σε θεσμούς της πολιτείας, καθώς σήμερα εκφράζουν τις διαφορετικές όψεις και αποχρώσεις ενός ενιαίου κοινωνικού αγαθού: της δημοκρατικής οργάνωσης της πολιτείας.

Η πολιτεία πρέπει, έτσι, να έχει λόγο στη διαμόρφωση κοινών κανόνων, που να κατοχυρώνουν τη συμμετοχή των πολιτών. Ειδικότερα:

- Σύστημα προαιρετικής χρηματοδότησης των κομμάτων από τους πολίτες σε ατομική βάση, μέσω της φορολογικής τους δήλωσης, και όχι μέσω της κατανομής πόρων μετά από αποφάσεις των ίδιων των κομμάτων στο κοινοβούλιο, ερήμην των πολιτών.

- Συμμετοχή όλων των πολιτών που το επιθυμούν σε προκριματικές εκλογές για τους υποψηφίους των κομμάτων.

- Νομική κατοχύρωση ενός ελάχιστου αριθμού «καταστατικών» διατάξεων που να διασφαλίζουν την εσωκομματική δημοκρατία, ρυθμίζοντας νομικά τον τρόπο ανταγωνισμού μεταξύ διαφορετικών εσωκομματικών απόψεων, την εκλογή των οργάνων των κομμάτων, κ.ο.κ. Δεν είναι δυνατόν μέσα σε ένα δημοκρατικό καθεστώς να επιβιώνουν εστίες φεουδαρχικών αντιλήψεων.

των Νίκου Μαραντζή
και Νίκου Ράπη

Από τα κόμματα των μελών στα κόμματα των πολιτών. Οι παραπάνω προβληματισμοί είναι προφανές ότι ωθούν σε μείζονες συνταγματικές αλλαγές, που θα αναβάθμιζαν τη μεταπολιτευτική δημοκρατία. Θα μπορούσαν, όμως, επίσης να αποτελέσουν αντικείμενο τομήνων προτάσεων εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ και των συμμάχων του για «δέσμευση τιμής» ανάμεσα στα μεγάλα κόμματα εδώ και τώρα. Αντί να επιλέγονται οι υποψήφιοι από κεντρικά όργανα ή από τα τοπικά μέλη μέσω «κλειστών και συχνά διαβλητών διαδικασιών», θα ήταν δυνατόν να δεσμευτούν τα κόμματα τουλάχιστον για τη διεξαγωγή παράλληλων «προκριματικών εκλογών» πριν από τις επόμενες βουλευτικές εκλογές. Μια τέτοια κίνηση θα διαμόρφωνε στους πολίτες τη συνείδηση πως οι ιδέες και τα πρόσωπα που επιλέγουν τα κόμματα μάς αφορούν όλους, πως δεν είναι παιχνίδι μηχανισμών πέρα και έξω από την κοινωνία.

π ρ ω τ ο β ο υ λ ι α κ á

10 ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΛΟΓΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ

Πραγματοποιήθηκε στις 20/6/2000 συνέλευση των μελών της Πρωτοβουλίας. Συζητήθηκαν και έγιναν δεκτές οι ακόλουθες θέσεις-προτάσεις για το διάλογο και τη σύγκλιση των δυνάμεων της κεντροαριστεράς.

- ▶ Η Πρωτοβουλία συμμετέχει στις διαδικασίες διαλόγου και σύγκλισης με το ΠΑΣΟΚ και άλλες ενδιαφερόμενες δυνάμεις με δύο βασικούς στόχους:
 - Τη συγκρότηση της κεντροαριστεράς ως πολιτικής παράταξης με λειτουργικούς όρους.
 - Τη διαμόρφωση ενός σύγχρονου πολιτικού οργανισμού της ευρωπαϊκής σοσιαλιστικής αριστεράς με τη μετεξέλιξη του ΠΑΣΟΚ και τη συμμετοχή ευρύτερων δυνάμεων.
- ▶ Η δημιουργία ενός ισχυρού κομματικού φορέα που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη για τις περαιτέρω εξελίξεις. Η ανάγκη αυτή έχει συνειδητοποιηθεί τόσο από το ίδιο το ΠΑΣΟΚ όσο και από άλλες δυνάμεις της κεντροαριστεράς.
- ▶ Ο διάλογος και η συνεργασία στο πλαίσιο της κεντροαριστεράς θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη συνάντηση όσων δυνάμεων της ευρύτερης παράταξης θελήσουν να συμμετάσχουν στις διαδικασίες «επανίδρυσης» του ΠΑΣΟΚ.
- ▶ Οι διαδικασίες αυτές θα πρέπει να είναι ουσιαστικές και να έχουν ως σημείο εκκίνησης την αναγνώριση των διαφορετικών πολιτικών προελεύσεων, ιστορικών διαδρομών και ευαισθησιών των δυνάμεων και ατόμων που συμμετέχουν. Ένα περίπου χρόνο πριν από το συνέδριο «επανίδρυσης» θα πρέπει να δημιουργηθούν κοινές πολιτικές-οργανωτικές επιτροπές σε όλα τα επίπεδα (κέντρο, περιφέρεια), που θα έχουν την ευθύνη του προσυνεδριακού διαλόγου και της οργάνωσης του συνεδρίου.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΣΤΙΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

Η Πρωτοβουλία συμμετέχει ως πολιτική κίνηση στις επιτροπές των Θεματικών Συνδιασκέψεων, που οργανώνονται από το ΠΑΣΟΚ. Στις επιτροπές αυτές συμμετέχουν κυβερνητικά στελέχη, μέλη της Κεντρικής Επιτροπής και της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του ΠΑΣΟΚ, στελέχη των μαζικών χώρων, καθώς και μη μέλη του ΠΑΣΟΚ σε ποσοστό 30%.

Η Πρωτοβουλία συμμετέχει στις επιτροπές αυτές με 27 στελέχη της.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Λαϊτόγλου Ελ., Δόληγας Δπ.,
Ευθυμίουπουλος Ηλ., Καθούρη Γ.,
Ταγκαλάκης Α., Τούντας Γ.

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Διακουλάκης Ν., Ζηρίνης Γ.,
Σιακαντάρης Γ.,
Τουτziαράκης Γ., Χομενίδης Τ.

ΠΑΙΔΕΙΑ

Ιωαννίδης Στ., Κασιμάτης Ν.,
Μαραβέγιας Ν., Παπαδόπουλος Ι.,
Σούλης Σ., Χρηστίδου Σ.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ-ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Αναστασιάδης Σ., Δημακοπούλου Τz.,
Κοτανίδης Γ., Μυλωνάκη Δ.,
Παππάς Α.

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

Μοδινός Μ., Οικονόμου Δ.,
Πηλαγιαννάκος Π., Πρώιος Μ.,
Χατζηιωσήφ-Διακουλάκη Δ.

- ▶ Άμεσα, πάντως, μπορεί να αρχίσουν να συζητούνται δημόσια ορισμένα κρίσιμα θέματα, όπως η δομή και η λειτουργία του «νέου κόμματος».
- ▶ Η Πρωτοβουλία θα συμμετάσχει στις θεματικές και περιφερειακές συνδιασκέψεις που προτείνει το ΠΑΣΟΚ συλλογικά και όχι ατομικά, χωρίς να δεσμεύεται από τώρα για τις τελικές της επιλογές, οι οποίες θα εξαρτηθούν από τις προοπτικές για ουσιαστική υπέρβαση της σημερινής κομματικής πραγματικότητας και για διαμόρφωση ενός σύγχρονου πολιτικού φορέα.
- ▶ Για το λόγο αυτό, αλλά και για την ενίσχυση του όλου εγχειρήματος, η Πρωτοβουλία είναι αντίθετη σε διαδικασίες ατομικής συμμετοχής που αποσκοπούν άμεσα ή έμμεσα σε ενσωμάτωση στο ΠΑΣΟΚ πριν από το συνέδριο.
- ▶ Παράλληλα, η Πρωτοβουλία θα επιδιώξει την ανάπτυξη διμερούς ή και πολυμερούς συνεργασίας (κοινές δραστηριότητες, εκδηλώσεις, παρεμβάσεις, κ.ά.) και με άλλες συγγενείς κινήσεις, πρωτοβουλίες και άτομα (ΑΕΚΑ, Δίκτυο), ανάλογα με το θέμα και το βαθμό σύγκλισης των επιμέρους απόψεων. Η πορεία αυτή θα μπορούσε να οδηγήσει και σε διαδικασίες ενοποίησης, στο βαθμό που θα διαπιστώνονταν ευρύτερες συγκλίσεις, ιδιαίτερα στο ζήτημα της διαμόρφωσης του ενιαίου πολιτικού φορέα.
- ▶ Για το συντονισμό της κοινής αυτής δράσης με τις άλλες συγγενείς κινήσεις, αντιμετωπίζεται το ενδεχόμενο να δημιουργηθεί συντονιστική επιτροπή, που θα προγραμματίζει και θα οργανώνει τις κοινές δραστηριότητες.
- ▶ Η εξυπηρέτηση όλων των παραπάνω στόχων προϋποθέτει την ανάπτυξη των δυνάμεων της Πρωτοβουλίας, την ενίσχυση του διακριτού της ρόλου, την προώθηση των δραστηριοτήτων της σε όλα τα πεδία όπου αυτό είναι εφικτό.